T.C.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

TELEVİZYON YAYINLARINA İŞİTME ENGELLİLERİN ERİŞİMİ

ÜST KURUL UZMANLIK TEZİ

Melike YİĞİT

ANKARA

KASIM / 2018

T.C.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

TELEVİZYON YAYINLARINA İŞİTME ENGELLİLERİN ERİŞİMİ

ÜST KURUL UZMANLIK TEZİ

Melike YİĞİT

DANIŞMAN
Daire Başkan Yardımcısı Murat ELLİALTI

ANKARA

KASIM / 2018

RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU BAŞKANLIĞINA

Bu çalışma, Tez Değerlendirme Komisyonu tarafından oy birliği ile Uzmanlık Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	İmza
Başkan	: Doç. Dr. Hamit ERSOY Üst Kurul Üyesi	
Üye	: Hikmet İNCE Üst Kurul Başkan Yardımcısı	
Üye	: İlker ILGIN Üst Kurul Başkan Yardımcısı	
Üye	: Dr. Yaşar UĞURLU İzleme ve Değerlendirme Dai. Bşk. V.	
Üye	: Murat ELLİALTI İzleme ve Değerlendirme Dai. Bşk. Yrd.	

ONAY

... / ... / 2018

Prof. Dr. İlhan YERLİKAYA

Üst Kurul Başkanı

TEZ TESLİM TUTANAĞI VE DOĞRULUK BEYANI

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uzman Yardımcılığı Giriş ve Yeterlik Sınavları ile Uzmanlığa Atanma, Yetiştirilme, Görev, Yetki ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 19uncu maddesinin 4üncü fıkrasına istinaden çıkartılan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Tez Hazırlama Yönergesi'ne uygun olarak hazırlamış olduğum uzmanlık tezi ilişikte sunulmuştur.

Bu uzmanlık tezindeki bütün bilgileri akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplayıp sunduğumu; ayrıca, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

… / 11 / 2018
Melike Yiğit
Üst Kurul Uzman Yardımcısı
Uzmanlık Tezinin Adı: Televizyon Yayınlarına İşitme Engellilerin Erişimi

EK:

1- Tez (2 Adet)
2- CD (1 Adet)

Tezi Teslim Alan
Daire Başkanı
... / 11 / 2018

TEŞEKKÜR

Sayın Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanı ve Üyelerine, çalışmamın hazırlanma sürecinde anlayışını esirgemeyen Daire Başkanım Sayın Yasin YİĞİT'e teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Çalışmamın tüm aşamalarında bilgilerini, fikirlerini ve desteğini esirgemeyen, yoğun çalışma temposu içerisinde bana zaman ayırarak çalışmama başlangıcından son aşamasına kadar katkı sağlayan ve yapıcı eleştirileriyle tezi tamamlamamda yardımcı olan değerli danışmanım Sayın Murat ELLIALTI'ya, çalışmanın önemli bölümünü oluşturan kıymetli görüşlerin sahipleri olan görüşmecilere, çalışma süreci boyunca bana yol gösteren Ferhat BAKIR, Zinnet BAYRAKTAR, Atakan ERDEM, Deniz GÜLER, Ahmet GEVRİ ve tüm çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Çalışmam boyunca manevi desteğini hissetiğim sevgili aileme teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR ..... **İ**
İÇİNDEKİLER ..... **İİ**
KISALTMALAR ..... **V**
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **Vİ**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **Vİ**
GİRİŞ **1**
BİRİNCİ BÖLÜM **11**
ENGELLİLİK KAVRAMI VE SINIFLANDIRMASI **11**
1.1. Engellilik Kavramı 12
1.2. Engellilik Türlerine İlişkin Sınıflandırma 13
1.3. İşitme Engellilik 16
İKİNCİ BÖLÜM **18**
TÜRKİYEDE GÖRSEL-İŞİTSEL MEDYA HİZMETLERİNE ERİŞİMİN İŞİTME ENGELLİ BİREYLER AÇISINDAN GÖRÜNÜMÜ **18**
2.1. Kavramsal Olarak İletişim 19
2.2. Kitle İletişim 19
2.3. İfade ve Haber Alma Özgürlüğü Bağlamında Kitle İletişim 21
2.4. Görsel-İşitsel Medyanın Gelişimi ve Önemi 22
2.5. İşitme Engelli Bireyler Özelinde İletişim Kavramı 23
2.6. İşitme Engelli Bireylerin Görsel-İşitsel Medyayla İlişkisini Sağlayan Destek Hizmetleri 24
2.6.1. İşaret Dili 25
2.6.1.1. İşaret Dili Tercüme Hizmeti Türleri 26
2.6.1.1.1. Kayıtlı Yayında İşaret Dili Tercüme Hizmeti 26
2.6.1.1.2. Canlı Yayında İşaret Dili Tercüme Hizmeti 27
2.6.1.1.3. İşitme Engelli Tercüman Tarafından Aktarılan İşaret Dili Tercüme Hizmeti 27
2.6.1.1.4. Sanal İşaret Dili Tercüme Hizmeti 27
2.6.1.2. İşaret Dili Tercüme Hizmetinin Ekran Sunumuna Göre Türleri 28
2.6.1.3. İşaret Dili Tercüme Hizmetinin Ekran Sunumunda Önem Arz Eden Teknik Hususlar 28
2.6.1.4. Etkileşimli (İnteraktif) İşaret Dili Tercüme Hizmeti 30

2.6.1.5. İşaret Dili Tercüme Hizmetinde Renk Kompozisyonu 33
2.6.1.6. İşaret Dili Tercüme Hizmetinde Tercümanın Kapladığı Alanın Şekli ve Boyutu 36
2.6.1.7. İşaret Dili Tercüme Hizmetinde Tercümanın Konumu 39
2.6.1.8. Profesyonel İşaret Dili Tercümanı İstihdamı 42
2.6.1.9. İşitme Engelli Dostu TV 43
2.6.2. Altyazı 43
2.6.2.1. Editoryal Düzenleme 45
2.6.2.2. Zamanlama 46
2.6.2.3. Altyazı bölümlemeleri 47
2.6.2.4. Senkronizasyonu Koruma 47
2.6.2.5. Satır Düzenlemeleri 48
2.6.2.6. Görüntü Değişimlerinde Eşleştirme 48
2.6.2.7. Konuşmacıyı Açıklama 49
2.6.2.8. Renkler 49
2.6.2.9. Sunum 51
2.6.2.10. Tonlama 52
2.6.2.11. Ses Efektleri 52
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 54
BULGULAR VE YORUM 54
3.1. Medyaya Erişim Kanalları 54
3.2. Haber Alma Özgürlüğü 56
3.3. İşaret Dili Tercüme Hizmetleri 58
3.4. Altyazı Hizmetleri 61
3.5. Tematik Yayın İçerikleri 62
3.6. Kavram Gelişimine Katkı 65
3.7. Kültürel Değerlere Etki 67
3.8. Toplumsal Entegrasyon İle Bağlantı 68
3.9. Aile ve Yakın Çevrede Karşılaşılan Sorunlar ve Yaşam Pratikleri 69
3.10. Tercih Edilen Program Türleri 70
3.11. Şikayet ve Önerilerin İletilebileceği Mecraların Bilinirliği ve Erişilebilirliği 71
3.12. Destek Hizmetlere Bedel Ödenmesi 72
3.13. Ülkemizdeki Engelsiz Yayın Uygulamaları 73

3.14. Politika, Proje Ve Standartlar 77
3.15. Sivil Toplum Kuruluşlarının Üstlendiği Rol..... 79
3.16. Araştırmaların Yetersizliği..... 80
3.17. Mevzuat..... 81
SONUÇ VE ÖNERİLER..... 84
KAYNAKÇA..... 91
EK..... 95
ÖZET 97
ABSTRACT..... 99
ÖZGEÇMİŞ..... 100

KISALTMALAR

ASP : Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

BBC : British Broadcasting Corporation

BİMER : Başbakanlık İletişim Merkezi

CİMER : Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi

CRPD : Engellilerin Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi

EUROSTAT : Avrupa Birliği İstatistik Kurumu

ICF : Uluslararası İşlevsellik, Engellilik ve Sağlık Sınıflandırması

ICIDH :Uluslararası Yetersizlik/Bozukluk, Engellilik ve Handikap Sınıflandırması

OFCOM : Office of Communications

RTÜK : Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

SEBEDER : Sesli Betimleme Derneği

TRT : Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Çekim Açısına İlişkin Başarısız Uygulama 29
Şekil 2: Etkileşimli Tercümeye İlişkin Başarılı Uygulama 31
Şekil 3: Etkileşimli Tercümeye İlişkin Başarılı Uygulama 32
Şekil 4: Etkileşimli Tercümeye İlişkin Başarılı Uygulama 32
Şekil 5: Etkileşimli Tercümeye İlişkin Başarılı Uygulama 33
Şekil 6: Renk Kombinasyonu Düzenlenmesine İlişkin Başarılı Uygulama 34
Şekil 7: Renk Kombinasyonu Düzenlenmesine İlişkin Başarısız Uygulama 35
Şekil 8: Renk Kombinasyonu Düzenlenmesine İlişkin Başarısız Uygulama 35
Şekil 9: Şekil ve Boyut Belirlenimine İlişkin Başarılı Uygulama 36
Şekil 10: Şekil ve Boyut Belirlenimine İlişkin Başarılı Uygulama 37
Şekil 11: Şekil ve Boyut Belirlenimine İlişkin Başarılı Uygulama 37
Şekil 12: Şekil ve Boyut Belirlenimine İlişkin Başarısız Uygulama 38
Şekil 13: Şekil ve Boyut Belirlenimine İlişkin Başarısız Uygulama 38
Şekil 14: Şekil ve Boyut Belirlenimine İlişkin Başarısız Uygulama 39
Şekil 15: Konum Belirlenimine İlişkin Başarılı Uygulama 41
Şekil 16: Şekil ve Boyut Belirlenimine İlişkin Başarısız Uygulama 41
Şekil 17: Şekil, Boyut ve Konuma İlişkin Başarılı Uygulama 60
Şekil 18: TRT Çocuk Programı Örneği 64
Şekil 19: BBC Çocuk Programı Örneği 64
Şekil 20: BBC Çocuk Programı Örneği 65

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Görüşlerine Yer Verilen Kişiler ve Unvanları…….9

Tablo 2: Engel Türlerine Uluslararası Yetersizlik/Bozukluk, Engellilik ve Handikap Sınıflandırması Kategorizasyonu……14

Tablo 3: Engel Türlerine Uluslararası İşlevsellik, Engellilik ve Sağlık Sınıflandırması Kategorizasyonu…….15

Tablo 4: Genel Sağlık Görünümüne İlişkin Uluslararası İşlevsellik, Engellilik ve Sağlık Sınıflandırması Kategorizasyonu…….15

Tablo 5: Medyaya Erişim Kanalları, Haber Alma Özgürlüğü ve Ülkemizdeki Engelsiz Yayın Uygulamalarına İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri…….. 86

Tablo 6: İşaret Dili Tercüme ve Altyazı Hizmetlerine İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri……..86

Tablo 7: Tematik Yayın İçeriklerine İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri……...86

Tablo 8: Kavram Gelişimi ve Kültürel Değerlere Katkıya İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri……..

867

GİRİŞ

Son yıllarda yeni bilgi teknolojileri ve geleneksel medya gerek etki gücü gerekse kitlelerle olan ilişkisi bağlamında konuşulmakta ve tartışılmaktadır. Bilinmektedir ki kitlesel iletişime imkân tanıyan medya araçlarının doğması ve yaygınlaşması sonucunda ekonomi, medya, siyaset, hukuk, eğitim, bilim ve sanat alanlarında çeşitli değişim ve dönüşümler yaşanmaktadır. İletişim alanında yaşanan gelişmeler çerçevesinde ulusal ve uluslararası hukuk nezdinde ifade ve haber alma özgürlüğü temelinde insan hakları bağlamında büyük kazanımlar elde edilirken, medya araçları bu konuda önemli bir tartışma konusu haline gelmiştir.

Bilindiği üzere demokratik ve özgürlükçü değerlerin ön plana çıktığı günümüzde görsel-işitsel medya; toplum, siyaset ve ekonomi üzerinde büyük bir etki gücüne sahiptir. Bu etki dolayısıyla medyadan ifade özgürlüğü çerçevesinde bilgi üretmesi, bireylerin bilgiye erişimine katkı sağlaması, siyasal ve ekonomik etkileriyle özgürlüklerin savunuculuğunu yapması; farklı kültürleri, yaşam biçimlerini, siyasal, sosyal ve ekonomik görüşleri aktarması beklenmektedir.

Bu çerçevede görsel-işitsel medya araçlarının toplumsal, siyasal ve kültürel hayattaki yeri ve önemi; medya araçlarında üretilen içeriğin toplum ve bireyler üzerindeki etkileri özellikle son birkaç yıldır medya ile ilgili araştırma ve tartışmaların merkezinde yer almaktadır. Alanda yapılan araştırmaların belli bir bölümünü de engelliler konusu oluşturmaktadır.

Toplum içinde kayda değer bir büyüklüğe sahip olan, özel bir ilgiye ve yardıma ihtiyaç duyduğu kabul edilen engellilerin bu bağlamda kitle iletişim araçlarıyla kurmuş oldukları ilişki hem devlet hem toplum hem de bireyler açısından hassasiyetle üzerinde durulması gereken bir konu başlığı olarak öne çıkmaktadır.

Engellilik; bireylerin kişisel ve çevresel faktörlerle etkileşimlerinde ortaya çıkan olumsuz durumları ifade etmektedir.[1] Engelli; doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyusal ve sosyal yeteneklerin çeşitli derecelerde kaybedilmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerin karşılanması hususunda güçlüklerle karşılasan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi olarak nitelenmektedir.[2] Bahsi geçen destek hizmetlerinin görsel-işitsel medya boyutuyla nasıl uygulanması gerektiğine yönelik olarak hazırlanan bu çalışma, Türkiye'de işitme engelli bireylerin öncelikle haber alma özgürlüğü bağlamında televizyon hizmetlerine erişimine ilişkin sorunlarını incelemek amacıyla yapılmaktadır.

Dünyada yaklaşık bir milyar[3], Türkiye'de ise 5 milyona yakın engelli birey olduğu bilinmektedir.[4] Türkiye özelinde gerçekleştirilen Nüfus ve Konut Araştırması sonuçlarına göre, en az bir engeli olan (3 ve daha yukarı yaş) nüfusun oranı %6,9 (4.876.000 kişi)'dur. Erkeklerde %5,9 olan bu oran kadınlarda %7,9'dur. Global ve ulusal anlamda nüfusların yaşlanıyor olmasına bağlı olarak engelli insanların sayısının arttığı bilinmektedir.[5]

Avrupa Birliği İstatistik Kurumu Eurostat tarafından ise 2010 yılında Avrupa'daki toplam nüfusun % 16, 2'sini engelli bireylerin oluşturduğunu ve bunun yaklaşık olarak Avrupa genelinde 127 milyonluk bir nüfusa karşılık geldiği belirtilmektedir. [6]

---

[1] Census 2006, Volume 11: Disability, Carers and Voluntary Activities. Dublin, Stationery Office, 2007 http://www.cso.ie/census/census2006_volume_11. html, (16.03.2018))

[2] Özürlüler Kanunu ve İlgili Mevzuat (3. baskı), T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Ankara: T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları, 2008, s. 34. https://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/arge-ve-istatistik (06.05.2018)

[3] http://www.worldbank.org/en/topic/disability#2 (17.04.2018)

[4] Engelli ve Yaşlı Bireylere İlişkin İstatistiki Bilgiler, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetler Genel Müdürlüğü, İstatistik Bülteni, Nisan 2017, https://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/arge-ve-istatistik (06.05.2018)

[5] Dünya Engellilik Raporu, Dünya Sağlık Örgütü, 2011

[6] European Commission, 2010: https://datacollection.jrc.ec.europa.eu/ars/2010 (19.05.2018) 15-16; Eurostat, 2016. http://ec.europa.eu/eurostat/ (19.05.2018)

Alanyazında bu tezin ana konusunu oluşturan işitme engelli bireylerin medya ile ilişkisini inceleyen iletişim alanında, Türkçe kaynaklarda sınırlı sayıda esere rastlanmaktadır. Bu sebeple yapılan araştırmanın alanyazına katkı sunacağı düşünülmektedir. Buna ek olarak; bu çalışma, engellilerin ifade ve haber alma özgürlüğüne ilişkin olarak yapılacak sonraki olası çalışmaları teşvik etme umudunu ve uygulamalarında medya hizmet sağlayıcı kuruluşlara rehberlik etme amacını barındırmaktadır.

Bu bağlamda tezde; ifade ve haber alma özgürlüğünün önemi, düşünce çeşitliliği ile televizyon hizmetlerinde işitme engelli bireylere yönelik uygulama örnekleri ile konuyla ilgili genel kavramlar açıklanarak uygulama örneklerinin yeterli olup olmadığı incelenmiştir. Türkiye'deki işitme engelli bireylerin medya himetlerine erişimine ilişkin sorunlar, işitme engellileri temsil eden 11 kişi ile yapılan derinlemesine mülakatlar kapsamında değerlendirilmiştir.

Bu bölümde, araştırmanın sorununa, amaç ve alt amaçlarına, varsayımlar, sınırlılıklar, önem ve tanımlara yer verilmiştir.

Sorun

Engellilik tanımı ve sınıflandırmasındaki yeni yaklaşımla beraber Nüfus ve Konut Araştırmasında engellilik; tıbbi yaklaşımdan (organ kaybı, işlev bozuklukları) ziyade fonksiyonlardaki sınırlılıklara odaklanmaktadır. Araştırmada engellilik; görme, işitme, konuşma, yaşıtlarına göre öğrenme/basit dört işlem yapma, hatırlama/dikkatini toplama alanlarıyla hareket güçlüğü (yürüme, taşıma, tutma ve merdiven inip çıkma) alanlarında tanımlanmıştır; araştırma kapsamında bu alanlardan en az birinde çok zorlandığını veya hiç yapamadığını belirten kişiler en az bir engeli olan nüfus kapsamına alınmıştır.[7]

[7] Engelli ve Yaşlı Bireylere İlişkin İstatistiki Bilgiler, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetler Genel Müdürlüğü, İstatistik Bülteni, Nisan 2017, https://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/arge-ve-istatistik (06.05.2018)

Tüm bu bilgiler çerçevesinde engelli bireylerin medya hizmetlerine erişimi konusunda bilhassa haber alma özgürlüğü hususunda süregelen bazı sıkıntıların olduğu belirtilmektedir.[8,9] Engelli bireylerin medyaya erişimi özellikle ifade ve haber alma özgürlüğünün tesisi hususunda çok önemli bir konu olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda engellilerin medya araçlarına ve içeriklerine erişimleri ve bu konudaki toplumsal duyarlılığın arttırılması hususunda engelli bireyler açısından aksaklıkların yaşanıp yaşanmadığına ilişkin değerlendirme yapma ihtiyacı duyulduğu açıktır.

Özel gereksinimli engelli bireylerin ifade ve haber alma özgürlüğünün tesisi, toplumdaki çoğulculuğun medyaya yansımasını ve incinebilir grupların en temel haklarını kullanabilmesini sağlayacaktır. Her bir devletin toplum refahını sağlaması ve toplumun zenginliği olarak engellilerin deneyimlerini ve sosyal devlet olma niteliğinin bir gereği olarak onların durumunu düşünmesinin önemi açıktır. Bu sebeple engelli bireylerin medya içeriklerine dolayısıyla medya iletişim araçlarına erişimi hususu çok önemli bir gerekliliğe işaret etmektedir.

Ayrıca çağdaş demokrasilerde her bireyin doğuştan getirdiği haklarını kullanabilmesi temel bir haktır. Bu kapsamda ulusal ve uluslararası düzenlemelerin mezkûr konuya ilişkin gerekli tedbirleri alması ve gereken koşulları sağlaması gerektiği düşünülmektedir.

Tezin Amacı ve Önemi

Engellilerin görsel-işitsel medya hizmetlerine erişimi hususu; toplumsal uyum sorununun önemli bir alanını oluşturması, ifade ve haber alma özgürlüğünün tam olarak tesisi ile ilişkisi, sosyal adaletin sağlanması konusundaki önemi sebepleriyle irdelenmesi gereken bir konu başlığıdır. Bu araştırmada engellilerin görsel-işitsel

[8] http://eyh.aile.gov.tr/haberler/sagir-toplumu-medya-kultur-ve-sanata-erisim-icin-biraraya-geldi (19.05.2018)
[9] https://www.dunya.com/yasam/engelli-izleyiciler-icin-erisim-haktir-projesi-basliyor-haberi-335812 (17.04.2018)

medya hizmetlerine erişimi konusunda ulusal ve uluslararası düzeyde ihdas edilen metinler incelenmiş, işitme engelli bireyleri temsile haiz sivil toplum kuruluşlarının yönetici ve üyeleri ile görüşmeler yapılarak bu konuda Türkiye özelinde hukuki düzenlemelerin ve medya politikalarının yeterli olup olmadığı araştırılmıştır.

Bu kapsamda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- Türkiye'de işitme engellilerin görsel-işitsel medya hizmetlerine erişimi konusunda yaşadıkları sorunlar nelerdir?
- Türkiye'de işitme engellilerin görsel-işitsel medya hizmetlerine erişimi hususunda yapılan uygulamalar hakkında görüşler ve öneriler nelerdir?

İşitme engellilerin medya hizmetlerine erişimi konusunun açıklanması iletişim alanında çalışma yapanlara televizyon alanındaki düzenlemelerin bir boyutunu açıklaması açısından katkı sağlayacaktır. Ayrıca çalışma Türkiye'deki işitme engelli bireylere, haber alma özgürlüğü hakkını kullanabilmeye ilişkin sorunları belirtebilme açısından imkân tanıması bakımından katkı sunacaktır. Bunlarla beraber, çalışmanın medya alanında toplumun incinebilir gruplarına yönelik mevzuatı değerlendirerek fırsat ve tehditlerin yeniden ele alınabilinmesi itibarıyla oldukça önemli yararlar sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın konusunu oluşturan işitme engellilerin medya hizmetlerine erişimi hususu, medya alanında toplumun incinebilir gruplarına yönelik mevzuatı değerlendirip düzenlemeye yönelik çalışmalar açısından temel bir ölçüt olmanın yanı sıra, medya hzmet sağlayıcıların mevzuattan kaynaklanan yükümlülükleri dışında da uygulayacakları politikalara ilişkin teknik ve içeriğe yönelik öneriler adına önemli bir veri kaynağıdır.

Engelli bireylerin medya hizmetlerine erişimiyle ilgili durumunun araştırıldığı bu çalışmanın Türkiye'deki iletişim, sosyoloji ve hukuk alanına, iletişim dünyasına ve

özel olarak Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'na ciddi katkılar sunacağı değerlendirilmektedir.

Bu çalışma; "Sınırlılıklar" bölümünde de belirtilmiş olduğu üzere işitme engellilerin medya hizmetlerine erişimi hususuna odaklanmaktadır. Bu çalışmanın; işitme engellilerin medya hizmetlerine erişimine yönelik araştırmalar dışında görme engellilerin medya hizmetlerine erişimine yönelik araştırmaların yapılmasını da teşvik etmesi temenni edilmektedir.

Varsayım

- Çalışmada yararlanılan araştırmaların bilimsel yöntemlere uygun gerçekleştirildiği varsayılmaktadır.
- Görüşmede elde edilen verilerin görüşülen kişinin görüşlerini en doğru şekilde yansıttığı varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

- Araştırma, 03.07.2017 - 03.07.2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.
- Araştırmanın temelini oluşturan görüşmeler 03.02.2018 - 03.06.2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.
- Araştırma işitme engelli bireyleri kapsayacak şekilde sınırlandırılmıştır.
- Araştırmada sadece görsel-işitsel medya aracı olan televizyona erişim konusu ele alınmış, diğer medya araçları kapsam dışı bırakılmıştır.

Tezin Yöntemi

Bu araştırmada nitel araştırma yaklaşımı içerisinde derinlemesine görüşme yöntemi veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Çalışma, yarı yapılandırılmış açık uçlu soruların yer aldığı form[10] eşliğinde yüz yüze derinlemesine görüşme yöntemi kullanılarak alanda işitme engelliliğe ilişkin çalışma yapmış ya da yapmakta olan akademisyenler, işitme engelli öğretmenleri, işitme engellileri temsil eden vakıf ve dernek yöneticileri ve işitme engelli bireyler ile gerçekleştirilmiştir. Görüşmenin temel çıkış noktası "insanların ne düşündüğünü öğrenmek istiyorsan onlara sor" ilkesi olarak açıklanabilir.[11] "Derinlemesine görüşme nitel araştırmaların ayırt edici bir özelliğidir. Görüşme, katılımcıların dünyaya bakış açılarını anlamak için gereklidir."[12] Derinlemesine görüşme, belirli konularda bireylerle birebir detaylı görüşmeler yaparak bireylerin konuya ilişkin düşüncelerinin ortaya çıkarıldığı bir yöntemdir.[13]

Verilerin çözümlenmesi için öncelikle derinlemesine görüşmelerin kayıtları yazıya aktarılmıştır. Derinlemesine görüşme verilerinin çözümlemesi için betimsel analiz yaklaşımı, çözümleme yöntemi olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın kuramsal çerçevesi doğrultusunda kod listesi hazırlanmış ve bu listeden hareketle temalara ulaşılmıştır. İşitme engellilerin medya hizmetlerine erişimi hususunda yaşanan sorunları açıklayabilmek ve nedenleriyle ortaya koyabilmek adına katılımcılara sorulan 16 sorunun cevapları soruların altına sıralanmış ve ana temalar bu yolla belirlenmiştir. Benzer hususlardaki yorum ve görüşler, aynı ana temalar altında kategorize edilerek görüşler aktarılmıştır.

[10] Ek-1.
11 Cevat Geray, Dünden Bugüne Kırsal Gelişme Politikaları, Phoneix Yayınevi, Ankara, 2011, s.166.
[12] Rossman ve Rallis, 2003, s.180.
[13] A. Ercan Gegez, Pazarlama Araştırmaları, Beta Basım, İstanbul, 2005, s.43.

Veri Toplama Tekniği

Bu çalışmada evreni temsil edecek görüşlerin alınması için amaçlı örnekleme başvurulmuştur. Bu yöntem ile sorunlu olduğu varsayılan durumların derinlemesine incelenmesi için uygun bir yöntem olarak kabul edilmekte; bu anlamda, amaçlı örnekleme yönteminin olgu ve olayların açıklanması bakımından etkili olduğu bilinmektedir.[14]

Bu çalışmada, engelli bireylerin medya hizmetlerine erişimi konusunda tüm bakış açılarını içerecek biçimde amaçlı örnekleme başvurulmuştur. Maksimum çeşitlilik örneklemesindeki temel amaç, göreli olarak küçük bir örneklem oluşturarak bu örneklemde çalışılan probleme ilişkin taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum kılmaktır. Oluşturulan örneklem çerçevesinde, 11 katılımcıyla mülakat gerçekleştirilmiştir.

Çalışma evreni içindeki her kişi ile yüz yüze yapılan görüşme sırasında açık uçlu sorulardan oluşan toplam 16 soru sorulmuş; her katılımcıya aynı soruların sorulmasına, çalışmanın tutarlılığı açısından dikkat edilmiştir. Sorulara verilen cevapların bilimsel araştırmada kullanılması katılımcıların onayına sunulmuş; görüşmelerdeki cevaplar bazı katılımcıların işitme engelli olması hasebiyle çevrimiçi yazışma programları vasıtasıyla yazılı olarak alınmıştır. Mülakatlar yaklaşık kırk beş dakika sürmüş, tüm kayıtlar bilgisayara aktarılmak suretiyle yazılı hale getirilmiş ve daha sonra çözümlenmiştir.

[14] A. Yıldırım, H. Şimşek, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, 2005, s.107.

Görüşme yapılan kişilere ilişkin bilgiler Tablo 1'de yine "alfabetik sıralama" sistemiyle belirtilmiştir.

Tablo 1: Görüşlerine Yer Verilen Kişiler ve Unvanları

İsimleri	**Unvanları**
Adnan Üreer	İşitme Engelliler Özel Eğitim Öğretmeni
Bahtiyar Makaroğlu	Ankara Üniversitesi DilbilimBölümü/Uygulamalı Dilbilim Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi – Türk İşaret Dili Öğretmeni
Dila Şengel	İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği Üyesi
Filiz Yörükoğlu	Van İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği Başkanı
Galip Demiray	İşitme Engelliler Özel Eğitim Öğretmeni
Hasan Hüseyin Sacı	İşitme Engelliler Özel Eğitim Öğretmeni
Hülya Erden	Uğurlu İşitme Engelliler Eğitim Derneği Başkanı
M.Fatih Adıyaman	İşitme Engelliler Özel Eğitim Öğretmeni
Murat Hakan Güneş	İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği Üyesi
Onur Cantimur	İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği Erişilebilirlik Komisyonu Başkanı
Öznur Yiğit	Van İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği Üyesi

Verilerin Analizi

Bu çalışmada verilerin analizi için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analizde, elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenmekte ve yorumlanmaktadır. Bu analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilmektedir. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenmekte ve daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanarak yorumlanmakta ve neden sonuç ilişkileri irdelenerek birtakım sonuçlara ulaşılmaktadır.[15]

[15] A. Yıldırım, H. Şimşek, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, 2005, s.24.

BİRİNCİ BÖLÜM

ENGELLİLİK KAVRAMI VE SINIFLANDIRMASI

Nihai olarak bu çalışmanın en önemli amacı olan engelleri ortadan kaldırmaya ve engelli bireylerin hayatlarını iyileştirmeye yönelik politikalara temel hazırlayacak olanlara katkı sunmak olduğundan öncelikli olarak bu bölümde engellik kavramı ve kategorileri açıklanacaktır.

İnsan olmanın bir parçası olan engellilik basitçe tanımlanıp hakkında politikalar geliştirilebilecek bir konu değildir. Genel ve yaygın engelli algısı görme, işitme gibi fiziksel engellere yöneliktir. Fakat neredeyse her insanın hayatının bir sürecinde karşılaşabileceği bir durum olan engellilik kavramı oldukça karmaşıktır. Sağlık problemleri, çevresel ve kişisel etmenlerin bir birleşimi şeklinde oluşabilecek engellilik deneyimi, zamana ve topluma göre geniş bir yelpazede farklılıklar arz edebilmektedir.

Engelli bireyleri engelleyen nitelik gösterir etmenlerle bağlantılı olarak engellilik ile bağlantılı dezavantajların üstesinden gelen müdahaleler kapsamına göre değişiklik gösterir. Bu kapsamı genel anlamda makro ve mikro anlamda gelir düzeyi, zaman, bulunulan çevre gibi faktörler oluşturur. Düşük eğitim ve gelir düzeyinde olan engelli bireylerin toplumsal anlamda dışa itilmesi daha yaygın karşılaşılan bir durumdur.

1.1.Engellilik Kavramı

Topluma göre farklı olmayı, çeşitli yetileri kullanamamayı ya da çeşitli fonksiyonlardaki yetersizliği ve bu dezavantajların topluma entegrasyonu sağlayacak uygulamaların yetersizliği sebebiyle oluşan durumu ifade eden "engellilik" kavramının pek çok tanımı ve kavramsal karşılığı bulunmaktadır.[16]

Dünya Sağlık Örgütünün yayınlamış olduğu Dünya Engellilik Raporu (2011)'nun kuramsal altyapısını oluşturan Uluslararası İşlevsellik, Engellilik ve Sağlık Sınıflandırması (ICF)[17] engellilik ifadesini sakatlık, faaliyet sınırlılığı ve katılım kısıtlılığı için kapsayıcı bir üst kavram olarak kullanmaktadır.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'nun 2015 yılı raporunda "Kırılgan Nüfus Grupları" olarak belirtilirken engelli bireyler "kişilerin yetkinliklerini ve seçeneklerini tüketen olasılıklar" şeklinde de tanımlanabilmektedir.

Buna ek olarak; Engellilerin Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin birinci maddesine göre, engelli kavramı "diğer bireylerle eşit koşullar altında topluma tam ve etkin bir şekilde katılımlarının önünde engel teşkil eden uzun süreli fiziksel, zihinsel, düşünsel ya da algısal bozukluğu bulunan kişiler"i ifade etmektedir.[18]

2006 yılında üzerinde uzlaşı sağlanmış olan Engellilerin Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin (CRPD) temel hedefi, "tüm engelli insanların

[16] Engellilik ve Etik, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2017. http://engelsiz.deu.edu.tr/engellilik-ve-etik/ (12.03.2018)
[17] Uluslararası İşlevsellik, Engellilik ve Sağlık Sınıflandırması (2011), Dünya Engellilik Raporu, Dünya Sağlık Örgütü. https://eyh.aile.gov.tr/data/5480490c369dc57170df34bd/Dunya%20Engellilik%20Raporu%20Yoneticii%20Ozeti.pdf (12.03.2018)
[18] BM (1945). Birleşmiş Milletler Antlaşması. https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf (06.06.2018)

temel özgürlüklerden ve bütün insan haklarından tam ve eşit bir şekilde faydalanmasını teşvik etmek, sağlamak, korumak ve insan olmaktan ileri gelen haysiyetlerine yönelik saygıyı arttırmaktır" olarak belirlenmektedir. Belirlenmiş olan bu hedef, global anlamda engelliliğe yönelik içgörüde büyük bir değişim ve dönüşüm olduğunun, bütüncül ve kapsayıcı bir bakış açısına doğru evrilme olduğunun habercisidir.[19]

Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü, haber ve görüş almanın yanı sıra verme özgürlüğünü de kapsar." şeklinde belirtilmiş olan temel insan haklarından ifade ve haber alma özgürlüğünün bir boyutunu oluşturan haber alma hakkının temininde engellilerin tam ve eşit bir şekilde faydalanmasına yönelik çalışmalara ağırlık verilmesi gerektiğini göstermektedir. Zira engelli insanlar destekleyici hizmetlerin yeterli olmaması durumuna karşı oldukça savunmasızdır.

1.2.Engellilik Türlerine İlişkin Sınıflandırma

1980 yılında Dünya Sağlık Örgütünün yayınlamış olduğu Uluslararası Yetersizlik/Bozukluk, Engellilik ve Handikap Sınıflandırması (International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps - ICIDH) tarafından engelliliğe/özürlülüğe ilişkin ilk sınıflama yapılmış olup bu sınıflandırmada yetersizlik/bozukluk, özürlülük ve handikap kavramlarının bütünleştirici olduğu değerlendirilmektedir.[20]

[19] Dünya Engellilik Raporu (2011), Dünya Sağlık Örgütü. https://eyh.aile.gov.tr/data/5480490c369dc57170df34bd/Dunya%20Engellilik%20Raporu%20Yoneticii%20Ozeti.pdf (12.03.2018)

[20] Uluslararası Yetersizlik/Bozukluk, Engellilik ve Handikap Sınıflandırması (ICIDH), Dünya Sağlık Örgütü, 1980: 27-30.

Tablo 2: Engel Türlerine Uluslararası Yetersizlik/Bozukluk, Engellilik ve Handikap Sınıflandırması Kategorizasyonu

Yetersizlik/Bozukluk
Özürlülük
Engellilik/Handikap

- Yetersizlik (Impairment): Fiziksel ve işlevsel bozukluğunu ifade eden yetersizlik psikolojik, fizyolojik veya anatomik yapı ve fonksiyonların geçici, sürekli kaybı ya da normalden farklı olmasını belirtmektedir.

- Özürlülük (Disability): Fiziksel ve işlevsel bozukluğunu ifade eden yetersizlik sonucu fonksiyonel kapasitede azalma ya da kayıp yaşanması ile birlikte davranış ve fonksiyonlarda görülen sapma olarak nitelenmektedir.

- Engellilik (Handicap): Bir yetersizlik ya da özürlülük sonucu oluşan, toplum tarafından kişiden beklenen bireysel performans veya durumdan sapmaya neden olan toplumsal bir bozukluk olarak ifade edilir.

Bu bağlamda; engellilik, yetersizlik ve özürlülüğün dışsal etmenlerden kaynaklanan sonuçları olarak değerlendirilmektedir.[21]

1980'lerden günümüze özürlülük konusuna yaklaşımların teorik olarak farklılaşması[22] nedeniyle ve Uluslararası Yetersizlik/Bozukluk, Engellilik ve Handikap Sınıflandırması (ICIDH) özürlülük sınıflandırmasının oluşturduğu ayrıştırıcı algıyı gidermek için DSÖ 2001 yılında İşlevsellik, Yeti Kaybı ve Sağlığın

[21] Minaire P. Disease, Illness and Health: Theoretical Models of the Disablement Process, Bulletin of the World Health Organization. 1992;70(3): s.373.
[22] Erdoğan Erbil, Türkiye'de Özürlü Yoksulluğu ve Mücadele Politikalarının Değerlendirilmesi: Ankara Keçiören Örneği, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayın No:50, Ankara, 2010.

Uluslararası Sınıflandırılması (International Classification of Functioning, Disability and Health-ICFDH) sistemini geliştirmiştir.[23]

Birleşmiş Milletler (BM), 2001 yılından itibaren Uluslararası İşlevsellik, Engellilik ve Sağlık Sınıflandırması (ICF) sınıflandırma sistemini kullanmaya başlamıştır. ICF'e (2001) göre belirlenen ve ortak bir dil oluşturulması için kullanılması önerilen engel türleri listesi aşağıdaki tabloda belirtilmektedir:

Tablo 3: **Engel Türlerine Uluslararası İşlevsellik, Engellilik ve Sağlık Sınıflandırması Kategorizasyonu**

Görme
İşitme
Öğrenme ve Öğrendiklerini Uygulama
Zihinsel Fonksiyonlar

Esasen Uluslararası İşlevsellik, Engellilik ve Sağlık Sınıflandırması (ICF) sadece engelli kişilerle ilgili değil, aslında tüm insanların genel sağlık durumlarına ilişkin evrensel bir sınıflandırmadır. ICF, aşağıdaki tabloda belirtilen etmenleri içeren iki bölümden oluşur:

Tablo 4: Genel Sağlık Görünümüne İlişkin Uluslararası İşlevsellik, Engellilik ve Sağlık Sınıflandırması Kategorizasyonu

İşlevler ve Yeti Yitimi • Vücut İşlevleri ve Yapıları • Etkinlikler ve Katılım
Bağlamsal Etmenler • Çevresel Etmenler • Kişisel Etmenler

[23] Uluslararası İşlevsellik, Engellilik ve Sağlık Sınıflandırması (2011), Dünya Engellilik Raporu, Dünya Sağlık Örgütü.

1.3.İşitme Engellilik

Bu bölümde, çalışmanın "Sınırlılıklar" bölümünde de belirtildiği üzere, "İşitme Engellilik" hususuna odaklanılmış olunması sebebiyle işitme engellilik kavramı ve kategorizasyonlarına ilişkin detaylandırma yapılacaktır.

İşitme kaybı nedeniyle az işiten 90 desibel ve daha altı sesleri ayırt edemeyen ya da hiç işitmeyen yani sağır kişiler işitme engelliler şeklinde tanımlanmaktadır. Bununla birlikte "işitme engelli" tanımının işitme cihazı kullanmayı gerektirmeyen hafif düzeyde engelli kişilerden, işitme cihazı kullanmayı gerektiren çok ileri ağır düzeyde engelliliğe sahip kişileri kapsadığı görülmektedir.[24] Aynı zamanda işitme duyarlılığındaki yetersizlik nedeniyle gelişim, iletişim ve uyum problemi yaşayan ve engelinden dolayı özel ilgi ve önlemlere ihtiyaç duyan kişiler de işitme engelli olarak tanımlanmaktadır.[25]

Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı ve Devlet İstatistik Enstitüsü işbirliği ile hazırlanmış olan Türkiye Özürlüler Araştırması'nda işitme engelliliği "Tek veya iki kulağından kısmi işitme kaybı olan kişi" şeklinde tanımlanmakta olup işitme cihazı kullanan kişiler de bu kategoride değerlendirilmektedir.[26]

Farklı sakatlık kategorilerinde farklı toplumsal dışlanmalar görülmekte olup engellilik türleri arasında dezavantajlı olma hususunda farklı düzeyler olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Zira fiziksel engelli bir birey ifade ve haber alma özgürlüğü anlamında, işitme engelli bireye kıyasen oldukça avantajlı konumdadır.

---

[24] Tüfekçioğlu, U. (2001). Çocukta Dil ve Kavram Gelişimi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları No: 717, s. 185-209.
[25] Akçamete, Gönül (1993), İşitme Engellilerde Dil ve Konuşma, Özel Eğitim Dergisi, Sayı 1(3), s.2-9.
[26]Türkiye Özürlüler Araştırması, DİE/TÜİK,2002
http://www.tuik.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=11&KITAP_ID=14 (13.05.2018)

Engelli insanları ayrıştıran ve toplum dışına iten çevresel ve enformasyonel engeller üzerine düşünmek bahsedilen dezavantajların en aza indirgenmesi açısından oldukça önemlidir.[27] Zira bu konunun göz ardı edilmesi demek; işitme engelli bireylerin sayısının dünya genelinde yaklaşık olarak 360 milyon olduğu,[28] ülkemizde ise işitme cihazı/implant kullanıyor olmasına rağmen duymada çok zorlanan veya hiç duyamayan nüfusun oranının yüzde 1,1 olduğu düşünüldüğünde toplumun ciddi bir kesiminin bilgi edinme hakkının temin edilememesi demektir. Ülkemize ilişkin bahsi geçen nüfusun oranları erkeklerde %1,1 iken, kadınlarda %1,2'dir. [29]

[27]Dünya Engellilik Raporu, Dünya Sağlık Örgütü, 2011 https://eyh.aile.gov.tr/data/5480490c369dc57170df34bd/Dunya%20Engellilik%20Raporu%20Yoneticii%20Ozeti.pdf (12.03.2018)
[28] https://www.ilkha.com/haber/50495/dunyada-360-milyon-isitme-engelli-var (13.05.2018)
[29] http://www.saglik.gov.tr/TR,2530/2530.html (24.04.2018)

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYEDE GÖRSEL-İŞİTSEL MEDYA HİZMETLERİNE ERİŞİMİN İŞİTME ENGELLİ BİREYLER AÇISINDAN GÖRÜNÜMÜ

Bu bölümde etkili iletişimin insanları, ihtiyaçlarını, becerilerini, inançlarını, değerlerini, toplumları ve kültürleri anlamayı içerdiği, fikirleri ve bilgileri paylaşmayı içeren bir süreç olduğu göz önünde bulundurularak[30]; işitme engellilerin görsel-işitsel medya özelinde kitle iletişim araçlarıyla ilişkileri ile desteğe ihtiyaç duydukları noktalar ve bu desteğin nasıl verileceği ve görsel-işitsel medya hizmetlerinin nasıl daha kapsamlı hale getirilebileceği üzerine değerlendirme yapılacaktır.

İletişim, insan dünya üzerinde var olduktan bu yana imge ve semboller yoluyla var olmuş ve bireyler ile toplumların ilişkilerini düzenleyen asli unsurlarından birisi olarak konumunu asırlar boyunca korumuştur. Madde ve mana örgülü, anlayan, analiz eden, öğrenen insanın ileten ve iletilen olma isteği bireysel ve toplumsal seviyelerde karşılık bulmaktadır.[31] Mikro ve makro iletişim, birbirinden bağımsız değerlendirilemeyecek, geçişken ve birbirini tamamlayan kavramlardır.

Genel anlamda iletişim kavramının yaşam pratiklerindeki karşılığının, insanın mesaj verme ve mesaj alma süreciyle varlığını anlamlandırdığı gerçeği göz önünde bulundurulursa iletişim bilindik bir kurumdur. İletişim insanın bilgisel faaliyetlerinden tetiklenerek var olmuş ve zaman içinde bugünkü bilimsel çalışma alanı haline evrilmiştir.[32]

[30] http://www.unicef.org/cwc/ (12.03.2018)
[31] Açıköz, H. Mustafa, İletişim Felsefesine Giriş, İstanbul, 2003, s.5-12.
[32] a.g.e., s.12.

2.1.Kavramsal Olarak İletişim

İletişim kavramı temel olarak iki birim arasında gerçekleşen ileti paylaşımı veya alışverişi olarak tanımlanabilir. Bir anlamda iletişimin alıcı ve kaynak olarak nitelendirilebilecek iki birim arasında gerçekleştiği söylenebilir. Berlo'nun iletişim sürecine ilişkin belirlemiş olduğu öğeler ise kaynak, ileti, kanal ve alıcı şeklindedir.[33]

İletişimin kesintisiz ve anlaşılır gerçekleşmesi için kullanılan ortak kodlar, semboller ve kurallar dizgesi olan "dil", Vardar'a göre sistemi bilenlerin birbirilerine anlam iletmek için kullandığı bir göstergeler sistemidir.[34]

2.2.Kitle İletişim

Theodorson'un iletişim tanımında mesajın bir birey ya da grup tarafından diğer bir bireye ya da gruba semboller aracılığıyla aktarılmasından bahsedilmektedir.[35] Bu tanımlamada yer alan iletiyi alan taraf için kullanılan "grup" ifadesi kitle iletişime bir gönderme nitelinde değerlendirilebilmektedir.

Kitle iletişimi birimlerden kaynağın kitle iletişime imkân tanıyan bir araç yoluyla kitleye iletilmesi olarak değerlendirilebilir. Zira kitle iletişiminde ulaşılan dünya görüşünün çeşitli bilgi alanlarına uzandırılarak genişletilmesi, yaygın ve genel bir insanlık görüşünün oluşturulması amaçlanmaktadır. Bireyler ya da toplumlar kendi varlıklarını ve içselliklerini ne kadar dışsallaştırırsa o denli kabul ve onaylanma görerek kendilerini pekiştirirler. [36] Bu noktada kitle kavramı tanımlanmaya muhtaçtır.

[33] Özgür Gönenç, İletişimin Tarihsel Süreci, İletişim Fakültesi Dergisi, 2007.
[34] Cem Girgin, İşitme Engelli Çocukların Eğitimine Giriş, Eskişehir, 2003.
[35] Özgür Gönenç, İletişimin Tarihsel Süreci, İletişim Fakültesi Dergisi, 2007.
[36] Açıköz, H. Mustafa, İletişim Felsefesine Giriş, İstanbul, 2003, s.7-12.

Genel olarak bireylerin bireyselliklerini kaybederek bilinçsiz ortaklaşa harekete atıfta bulunulan kitle kavramı olumsuz anlamda kullanılmaktadır.[37] Modern dünyanın merkezleri kabul edilen kentlerin doğuşu kitlelerin ortaya çıkışını sağlamış, kitle bir kavram olarak insanlık tarihindeki yerini almıştır. Bu çerçevede kitlesel iletişime imkân tanıyan araçların icadıyla birlikte yeni bir süreç başlatılmıştır. Özellikle 19. yüzyılda gelişen iletişim teknolojileri kitlesel iletişime imkân tanıyan yapısı, mesafe ve zaman konusunda sağladığı avantajlar ile bireylerarası iletişim dahi ilişki ve iletişim biçimlerini derinden etkilemiştir.

İletişim sözcüğü, Latince kökenli “communication” sözcüğünden kökenini almaktadır. Latince "commun" yani halk, topluluk kökünden türetilmiş bir kavram olan “communication” bilgi ve düşüncelere ilişkin bir alışveriş etkinliği anlamına gelmektedir.[38]

Kitle iletişim araçlarının ortaya çıkışındaki temel neden bilgi ihtiyacıdır. Sanayi Devrimi sonrasında yaşanan toplumsal değişimler halkların bilinçlenmesine ve bilgi alma talebinin artmasına sebep olmuştur.[39] Bu durum okuma-yazma sayısındaki artışla beraber gazetenin kitlesel bir nitelik kazanmasına ve toplum dinamikleri açısından belirleyici bir konum kazanmasına yol açmıştır. Bu çerçevede kitlesel boyuttaki faaliyetleri ve medya denilebilecek bir kurumun varlığı yazılı basının gelişmesine dayanmaktadır.[40] Bilginin talep edilmesi medyanın güçlenmesini, kitle iletişim araçlarının rağbet görmesini de beraberinde getirmiştir.

Haber alma ihtiyacının yanında ortaya çıkan boş zaman mefhumu ile beraber basın bireylerin eğlenme işlevine de hitap eder olmuştur. Çağımızda kitle iletişimi haber ve eğlence içeriklerinin bireylerin boş zaman olarak görülen vakitlerini değerlendirmek için kurgulanarak varlığını kitlesel araçlar yoluyla sürdürmektedir.[41]

[37] Levent Yaylagül, Kitle İletişim Kuramları. Dipnot Yayınları: Ankara 2017, s.89.
[38] Nurçay Türkoğlu, Toplumsal İletişim, Urban Yayınları, İstanbul, 2010, s.19.
[39] Raşit Kaya, Kitle İletişim Sistemleri. Teori Yayınları: Ankara, 1985, s.12.
[40] A.g.e. (s.2)
[41] Levent Yaylagül, Kitle İletişim Kuramları. Dipnot Yayınları: Ankara 2017, s.12.

Özetle; günümüzün hikaye anlatıcıları olan kitle iletişim araçları, dünya genelinde her kültür ve toplum için bilgi ve eğlence kaynağı olarak hizmet etmektedirler.[42]

2.3.İfade ve Haber Alma Özgürlüğü Bağlamında Kitle İletişim

Kitle iletişim araçları ifade ve haber alma özgürlüğünün merkezinde yer almaları sebebiyle içerik, sahiplik ve etki gücü açısından kayda değer bir konuma sahiptir. Günümüzde demokrasilerin dördüncü gücü olarak tanımlanan medya, bireylerin bilgi ve haber alma ihtiyacını karşılayan en büyük kaynaktır. Ayrıca kitle iletişim araçları birey ve grupların en çok tercih ettikleri eğlence aracıdır.

Tüm bu çerçevede televizyonun hem bilgi ve habere erişim sağlama hem de eğlendirme işlevine ilişkin etki ve gücü, alanda konuyla ilgili önemli tartışmaları beraberinde getirmektedir. Zira insanların hayatlarında bu denli yer tutan bir aracın ne şekilde kullanıldığı ve neye hizmet ettiği kayda değer soru başlıkları olarak öne çıkmaktadır.

Kitle iletişimi ve kitle iletişim araçları ile ilgili birçok konunun farklı disiplinler tarafında ele alındığı ve araştırıldığı bilinmektedir. Özellikle sosyoloji, psikoloji, siyaset bilim ve iletişim alanları kitle iletişim araçlarının toplum ile kurmuş olduğu ilişkiyi değerlendirmektedir. Bu çerçevede kamu otoritelerinin televizyon ile ilgili gerekli birçok tedbiri aldığı ve düzenlemeler ihdas ettiği görülmektedir.

Kitle iletişim sürecinin iletişimi başlatan birim kaynak, gönderilen iletinin işaret halinde sunulduğu kodlar, iletinin sunulduğu araçları karşılayan kanal, kaynağın oluşturduğu ileti ve iletinin sunulduğu, iletinin varacağı nokta olan alıcı veya hedef kitle oluşturmaktadır.[43] Ayrıca hedef kitle ve alıcının iletiye verdiği tepki olarak

[42] http://www.unicef.org/cwc/ (12.03.2018)
[43] Raşit Kaya, Kitle İletişim Sistemleri. Teori Yayınları: Ankara, 1985, s.12-13.

nitelendirilebilecek "feedback"ten de bahsedilebilir. İletişim araçları özelinde değerlendirildiğinde televizyon, radyo gibi araçlar kanal olarak nitelendirilebilir.

2.4.Görsel-İşitsel Medyanın Gelişimi ve Önemi

Araştırmanın çerçevesini oluşturan televizyonun yayınlarına başlamasıyla ilgili gelişmeler 1870'li yıllara kadar uzanmaktadır. Ancak günümüzdeki görsel-işitsel öğelerin bir araç vasıtasıyla yayımlanması 1928'de Londra'da gerçekleşmiştir.[44] Daha sonraki senelerde teknik gelişmeler paralelinde gelişerek yaygınlığını artıran televizyon günümüze değin kitle iletişim faaliyetlerinin içinde merkezi bir konum edinmektedir.

Araştırmanın konusunu oluşturan televizyon, var olan kitle iletişim araçları içerisinde anlamlı ve büyük bir yere sahiptir. Görsel ve işitsel yapısı sebebiyle izleyiciler nezdinde daha etkili olduğu düşünülmektedir. Türkiye özelinde gerek aile ve bireylerin televizyon sahipliği gerek televizyonun diğer kitle iletişim araçlarına oranla tercih edilme oranının yüksek olduğu bilinmektedir. Gerbner'in çalışmaları özellikle televizyonun insanların zihinlerinde gerçekliği inşa ettiğini göstermektedir.[45] Bu yönüyle siyaset ve ticaret dünyasının televizyona özel bir ilgi gösterdiği söylenebilir.

Televizyon öncelikle kurgusal olması sebebiyle gerçeklik konusunda bir algı inşa etmektedir denilebilir. Var olan olay ve durumları belli bir bakış açısından ve istediği ölçüde, tonda sunmaktadır. Bu husus televizyonun bireyler ve toplumu yönlendirmesi, onlara olay ve durumları nasıl okuyacağını öğretmesi süreci olarak görülebilir. Bireyler, medya yoluyla olay ve durumlar hakkında bilgi sahibi olmakta, yorumlama becerileri bu araçların şekillendirmesiyle oluşmaktadır. Özellikle medyanın yönlendirici niteliği, bireylerin zihin dünyalarına olan etkisi bu alanda

[44] Jean Cavalier, Dünden Bugüne Medya ve İletişim Teknolojileri. Salyangoz Yayınları: İstanbul, 2004.
[45] Raşit Kaya, Kitle İletişim Sistemleri. Teori Yayınları: Ankara, 1985, s.92-93.

düzenlemeler yapılmasını, alanın toplum yararı adına kontrol altında tutulmasını zorunlu kılmaktadır denilebilir. Tüm bu çerçevede devletler televizyonları lisanslama, frekans, içerik gibi yönlerden düzenlemekte ve bu alanda mevzuat tahsis etmektedirler.

Son yıllarda yeni bilgi teknolojileri ve geleneksel medya aracılığıyla birçok alan değişmekte ve dönüşüm geçirmektedir. Kitlesel iletişime imkân tanıyan medya araçlarının doğması ve yaygınlaşması sonucunda ekonomi, medya, siyaset, hukuk, eğitim, bilim, sanat gibi alanların yaşanan gelişmelerden etkilendiği ve değişim gösterdiği söylenebilir. Bu süreçte, görsel-işitsel medya araçları ve bu araçlarda üretilen içerik; toplumsal, siyasal ve kültürel hayattaki toplumsal ve bireysel değişimin temel bir boyutunu oluşturmuştur. Bu çerçevede görsel-işitsel medya araçlarının toplumsal, siyasal ve kültürel hayattaki yeri ve önemi; medya araçlarında üretilen içeriğin toplum ve bireyler üzerindeki etkileri özellikle son birkaç yıldır medya ile ilgili araştırma ve tartışmaların merkezinde yer almaktadır.

Alandaki araştırmaların belirli bir boyutunu da engellilerin medya ile ilişkisi konusu oluşturmaktadır. Özel bir ilgiye ve yardıma ihtiyaç duyduğu kabul edilen engelli bireylerin bu bağlamda kitle iletişim araçlarıyla kurmuş oldukları ilişki hem devlet hem toplum hem de kişiler açısından hassasiyetle üzerinde durulması gereken bir konu başlığı olarak öne çıkmaktadır.

2.5.İşitme Engelli Bireyler Özelinde İletişim Kavramı

Engelli bireylerin özel bir ilgiye muhtaç ve incinebilir kesim olarak değerlendirilebileceği açıktır. Bu sebeple toplum içindeki her ferdin ifade ve haber alma özgürlüğünün gereği olarak medya araçlarına erişimi bir haktır. Toplumun bazı kesimlerinin bu haktan yararlanabilmesi bazı koşulların sağlanmasına bağlıdır. Özelikle engelli bireylerin yaşadıkları fiziksel ve zihinsel rahatsızlıklar sebebiyle desteğe ihtiyaç duydukları görülmektedir.

Bu bağlamda; işitme engelli bireylerin televizyon hizmetlerinden yararlanması konusunda teknik ve idari pek çok sorun olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmada işitme engelli bireylerin kitle iletişim araçlarından biri olan televizyonlardaki içeriğe erişiminde karşılaştıkları sorunlar üzerine yoğunlaşılmaktadır.

2.6. İşitme Engelli Bireylerin Görsel-İşitsel Medyayla İlişkisini Sağlayan Destek Hizmetleri

İşitme engelli bireyler aralarında iletişim kurabilmek için kendine has bir söz dizimi, kelime dağarcığı ve kuralları olan işaret dili, parmak alfabesi gibi kanalların kullanımına başvurmakta ayrıca dudak okuma, yazma ve okuma, jest ve mimik benzeri görsel iletişim sistemlerden yararlanmaktadır. İşitme cihazı kullanımı da bir diğer destekleyici unsur olarak değerlendirilmektedir.

Kitle iletişim aracı olarak televizyon bağlamında değerlendirildiğinde ise işaret dili tercümanı ve altyazı uygulamaları en temel destek hizmetleridir.

İşaret dili tercümanının ekranda sunuluş biçimi, çeviri yapma yeterliliği, kendisinin işitme engelli olup olmaması, ekranda bulunduğu bölüm, çeviri sürecinin etkileşimli (interaktif) olup olmaması gibi pek çok faktöre göre uygulamada yaşanan farklılık ve buna bağlı olarak yaşanan anlaşılabilirlik ve erişilebilirliğe ilişkin aksaklıklar sebebiyle işaret dili tercümanı hizmetinin sunumu ve işaret dili bilmeyenler açısından hayati önem arz eden, geliştirilmeye açık yönü ile henüz yeterli etkinliğe kavuşamamış olan altyazı uygulamalarının detaylı olarak incelenmesi gerektiği açıktır. Bu sebeple görsel-işitsel medyada işitme engellilere yönelik işaret dili tercümanı ve altyazı uygulamaları iki ana başlık şeklinde detaylandırılacaktır.

2.6.1. İşaret Dili

İşaret dilleri, sağır topluluklar tarafından kullanılan iletişim için birincil araçtır. Dünyada yaklaşık yetmiş milyon işaret dili kullanıcısı bulunmaktadır. İşaret dili kullanıcıları işitme engelli, hem görme hem de işitme engelli ve hatta sağlıklı şekilde duyan bireyleri içermektedir. İşaret dili kullanıcıları kendilerini azınlık dil grubuna mensup olarak tanımlamakta ve işaret dilini de kültürel olarak sağır topluluğuna ait olarak nitelemektedirler. Dahası, birçok azınlık dili olarak, işaret dili düşük sosyal ve dilsel bir statüye sahiptir. İşaret dilleri, tıpkı konuşulan dil gibi doğal dillerdir, ancak kullandıkları dil yapısından farklılık göstermektedir.

İşaret dilleri görsel-ötesi dillerdir. Tüm dilsel yapıları taşımak için eller ve kollar, yüz ve üst vücut bölümleri gibi birçok faktör kullanırlar. Tüm dilsel düzeylerde anlam ve dilbilgisi iletmek için kaş konumu, ağız, baş eğim, omuz ve gövde pozisyonları gibi yüz ifadeleri kullanılır.[46]
İşaretler elin biçimi, yönü, yeri ve hareketine göre belirlenmekte olup mesajın iletimine ilişkin devinimler, genellikle konuşmadaki mesaj iletim hızının gerisinde kalmaktadır.[47]

İşaret dilleri, işitsel bilgileri sağır ve işitme engelli işaret dili kullanıcılarına erişilebilir kılmak için kullanılır. Ayrıca, sadece konuşulan sözcüğün dilsel bir eşdeğerliğini sağlamak için değil, aynı zamanda ilgili ses bilgisini iletmek için de kullanılabilirler.

Medyadaki işaret dili, ekranda yer alan bilgileri iletmek için de kullanılmalıdır. Zira işitme engelli olan nüfusun büyük bir bölümü, yaş, görme koşulları veya okuma becerileri nedeniyle okuma zorluğu yaşayabilmektedir. Buna ek olarak; izleyicinin dikkatinin dağılmasını önlemek için de bilgilerin açıklanması gereklidir.

[46] http://pagines.uab.cat/hbb4all/sites/pagines.uab.cat.hbb4all/files/sign_language_interpreting_in_hbbtv.pdf , Sign Language Interpreting In HBBTV (03.04.2018)
[47] Cem Girgin, İşitme Engelli Çocukların Eğitimine Giriş, Eskişehir, 2003.

BM Engelli Hakları Sözleşmesi (CRPD)[48], işitme engelli insanların kendi ulusal işaret dili olan kültürel ve dilsel iletişim sistemlerini kullanarak bilgiye erişme haklarını tanır. Sağır ve sağır-kör işaret dili kullanıcıların çoğu ana dillerinin kurallarını hem de işaret dillerini bilmektedir. Yazılı bilgilere ulaşabilmelerine rağmen, genellikle kendi ana dili olan, yani ulusal işaret dili olan televizyon içeriğine erişmeyi tercih ederler. Bunun nedenlerinden biri, yazıların ve altyazıların, yalnızca yazılı metni iletmesi, ancak medya ile ilgili olan tonlama veya duyguları aktaramamasıdır.

Dolayısıyla, işaret dili ve görsel-işitsel medyada işaret dili yorumu, ana iletişim sistemi olarak işaret dilini kullanan kullanıcılar için daha zengin ve eşdeğer bir erişim sağlamaktadır. Öte yandan, işaret dili kullanıcılarının da farklı okuryazarlık seviyeleri ve okuma hızları vardır. Bazı izleyicilerin yalnızca altyazıyı takibinin altyazının hızı sebebiyle zor olması durumu da göz önünde bulundurulmalıdır.[49]

İşaret dili tercüme hizmeti türleri; kayıtlı yayın ve canlı yayında farklılık arz etmekle birlikte işitme engelli işaret dili tercümanı ve sanal işaret dili tercümanı hizmetleri şeklinde de uygulama alanı bulabilmektedir.

2.6.1.1.İşaret Dili Tercüme Hizmeti Türleri

2.6.1.1.1. Kayıtlı Yayında İşaret Dili Tercüme Hizmeti

Kayıtlı işaret dili, işaret dili yayını için en iyi kaliteyi sağlayabilmektedir. İşaret dili çevirisinde, çeviri sürecindeki birkaç aşama planlanabilir. Ayrıca, işitme engelli uzman kullanıcılar, işaret dili dilbilimcileri veya işaret dili tercümanları gibi farklı ajanlar çeviri süreçlerinin farklı aşamalarında yer alarak sunulacak hizmetin kalitesini arttırma hususunda katkı sağlayabilmektedir.

[48] http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090714-1.htm (06.06.2018)
[49] http://pagines.uab.cat/hbb4all/sites/pagines.uab.cat.hbb4all/files/sign_language_interpreting_in_hbbtv.pdf , Sign Language Interpreting In HBBTV (03.04.2018)

2.6.1.1.2. Canlı Yayında İşaret Dili Tercüme Hizmeti

Canlı programlar için işaret diline birebir çeviri genellikle mümkün olmamaktadır ve işaret dili yorumu yapılması, yayın dili için erişim izni verebilen tek hizmettir. Görsel ipuçları mevcut olmadığında, metin işaret dili tercümanı tarafından önceden ezberlenmelidir.[50]

2.6.1.1.3. İşitme Engelli Tercüman Tarafından Aktarılan İşaret Dili Tercüme Hizmeti

İşaret dilini yayın akışına dahil etmenin en etkili yolunun işitme engelli bir işaret dili tercümanından yararlanılması olduğu açıktır. Zira işitme engelli tercümanın kullandığı işaret dili, en iyi dilbilimsel girişi sağlar. Ayrıca, işaret dili tercümesi ile aktarılan programlar işitme engelli topluluğunun güçlendirilmiş bir görüntüsünü ve ekrandaki işaret dillerinin daha normalleştirilmiş bir görünümünü sağlar.

2.6.1.1.4. Sanal İşaret Dili Tercüme Hizmeti

Konuşulan dilden işaret diline çeviri sistemleri; konuşma tanıma sistemleri gibi konuşma-metin dönüştürme sistemlerini (voice to text convertion), işaret dilini sentezleyen sana bir işaret dili tercümanı üzerine uygulanan bir çeviri sistemi ile birleştirir.[51] Günümüzde, tüm teknolojilerin ve ilgili dilsel kaynakların geliştirilmesinde daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Sanal işaret dilinin kullanılabilirliği ve kalitesi, dile ve ülkeye göre değişmektedir.[52]

[50] http://pagines.uab.cat/hbb4all/sites/pagines.uab.cat.hbb4all/files/sign_language_interpreting_in_hbbtv.pdf , Sign Language Interpreting In HBBTV (03.04.2018)
[51] a.g.e.
[52] a.g.e.

2.6.1.2.İşaret Dili Tercüme Hizmetinin Ekran Sunumuna Göre Türleri

Şu anda işaret dili hizmetinin ekran sunumu ile ilgili bir standart bulunmamaktadır. En yaygın sunumlar özetle aşağıdaki şekildedir:

- Ana ekranda işaret dili tercümanı hizmeti sunumu,
- Resim içinde resim teknolojisini kullanarak bir kutuda işaret dili tercümanı hizmeti sunumu,
- Chroma key[53] teknolojisi kullanılarak sunulan işaret dili.[54]

2.6.1.3.İşaret Dili Tercüme Hizmetinin Ekran Sunumunda Önem Arz Eden Teknik Hususlar

Her şeyden önce, bir işaret dili tercümanını filme alırken, yayına ilişkin tüm teknik standartlar karşılanmalıdır. Çevirmenin etrafında ya da üzerinde gölgelerin ya da karanlık kısımların olmasını önleyecek şekilde düzenlenen bir aydınlatma özellikle önemlidir. İşaret dili tercümanını filme alırken, çeviri alanını, atışını ve göz çizgisini dikkate almak gerekmektedir.

Çeviri alanı, tüm işaretleri belirtmek için kullanılan işaret dili tercümanının önündeki boşluğu ifade etmektedir. Bu anlamda çeviri alanı çok önemlidir çünkü işaret dili eller, kollar, omuzlar, yüz, dudaklar ve dil gibi farklı aktif araçlar kullanan üç boyutlu bir dildir. Tüm bu vücut araçları her zaman çekimlerde görünür kılınmalıdır. Bir diğer önemli husus ise, çeviri alanının dilden dile, çevirmenden çevirmene ve hatta farklı kayıtlar içinde bile değişebileceğidir.[55]

[53] http://ecmelkytz.net/blog/2014/11/29/chroma-key-nedir/
[54] http://pagines.uab.cat/hbb4all/sites/pagines.uab.cat.hbb4all/files/sign_language_interpreting_in_hbbtv.pdf , Sign Language Interpreting In HBBTV (03.04.2018)
[55] a.g.e

Özetle işaret dili tercümanı filme alınırken, aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi faydalı olacaktır:

- ✓ Aydınlatmanın kontrol edilmesi,
- ✓ Çekimi çerçevelendirirken tercüman ile çeviri alanının boyutunun kontrol edilmesi,
- ✓ İşaret dili tercümanının filme alınması sürecinde orta uzunlukta bir çekim uzaklığı belirlenmesi,
- ✓ Tercümanın etrafında belirlenecek çerçeve ile yayın akışı arasına az da olsa bir miktar boşluk bırakılması,
- ✓ Odak seviyesi ile tercümanın göz seviyesinde bir kamera açısı kullanımı.

Ek olarak; işaret dili tercümanı filme alınırken, aşağıdaki uygulamalardan kaçınılması faydalı olacaktır:

- ➢ Tercüman üzerinde veya etrafında gölgelerin oluşması,
- ➢ Uzun pozlar veya yakın çekimlerin kullanılması,
- ➢ Farklı çekim boyutları kullanılması,
- ➢ Yüksek ve düşük kamera açılarının kullanılması.



Şekil 1: Çekim Açısına İlişkin Başarısız Uygulama

2.6.1.4.Etkileşimli (İnteraktif) İşaret Dili Tercüme Hizmeti

Ekrandaki işaret dili, görsel-işitsel medyada görsel bir dil sunulmasını ifade etmektedir. Akılda tutulması gereken temel noktalardan biri, izleyicinin dikkatini çekmektedir. Anlaşılabilirliği ve kolay takibi sağlamak için, ekrandaki görsel bilgilerle olumlu etkileşimi teşvik etmek ve olumsuz etkileşimi önlemek esastır. İşaret dili tercümanının, görsellere işaret eden söylemi görsellerle işaretleyerek söylemlere dahil ederek olumlu bir etkileşim yaratması faydalı olmaktadır.

Diğer taraftan, engellemeler veya engeller meydana geldiğinde olumsuz etkileşim oluşmaktadır. Bazı durumlarda, dijital ekran üstü grafikler, altyazılar veya altyazılar gibi görsel bilgiler işaret dili tercümanını engellemektedir. Yüz ifadelerini veya el şekillerini engellememek özellikle önemlidir.

Etkileşimli bir ekran kompozisyonun tasarlanması aşamasında aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi faydalı olacaktır:

- ✓ İşaret dili tercümanı ile ekrandaki görsel bilgi arasındaki pozitif etkileşimin kolaylaştırılması,
- ✓ Tercümana tercümanlık / çeviri hizmeti öncesinde tüm görsel bilgilerin sağlanması (örn. Klipler, grafikler, tablolar,…),
- ✓ Tercümanın, görsel bilginin tercüme / çeviri hizmetinden önce ekranda nerede görüntüleneceğini biliyor olması (örn. sunum yapan kişiler, görüşmeciler / interviwees, klipler, grafikler, tablolar,…),
- ✓ Ekrandaki tüm görsel bilgilere katılmak için işaret dili tercümanına zaman tanıyacak şekilde görsellerle ve ekran düzeniyle etkileşim kurulmasının sağlanması.

Ek olarak; etkileşimli bir ekran kompozisyonun tasarlanması aşamasında aşağıdaki uygulamalardan kaçınılması faydalı olacaktır:

- Tercümanı engelleyen görsel ekran bilgilerin bulundurulması,
- Tercümanın ekrandaki görsel bilgilerin herhangi birini engelleyecek şekilde konumlandırılması,
- Farklı görsel teknikler denenirken tercüman çerçevelerinin üst üste gelecek şekilde konumlandırılması.



Şekil 2: Etkileşimli Tercümeye İlişkin Başarılı Uygulama



Şekil 3: Etkileşimli Tercümeye İlişkin Başarılı Uygulama



Şekil 4: Etkileşimli Tercümeye İlişkin Başarılı Uygulama



Şekil 5: Etkileşimli Tercümeye İlişkin Başarılı Uygulama

2.6.1.5.İşaret Dili Tercüme Hizmetinde Renk Kompozisyonu

Renklerin kontrastı ve kombinasyonunun belirlenimi, ekranda işaret dili tercüme hizmeti sunumunda erişilebilirliğini ve anlaşılabilir olmayı sağlamak için çok önemlidir. Renk etkileşimlerinden arka plan rengine, işaret dili tercümanının kıyafet renginden ten rengine kadar pek çok faktör belirleyici olabilmektedir. Renk kombinasyonu algıyı, erişilebilirliği ve dolayısıyla okunabilirliği büyük ölçüde etkileyebilmektedir. Negatif renk etkileşimleri işitme engelli izleyicilere göz yorgunluğu verebilir. Renk kontrastı ve kombinasyonları, işitme-görme engelli kullanıcılar için erişilebilirlik üzerinde daha da büyük bir etkiye sahip olmaktadır.[56]

[56]http://pagines.uab.cat/hbb4all/sites/pagines.uab.cat.hbb4all/files/sign_language_interpreting_in_hbbtv.pdf , Sign Language Interpreting In HBBTV (03.04.2018)

Renk düzenlemesine ilişkin olarak aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi faydalı olacaktır:

- ✓ Tercümanın ten rengi ile kontrast oluşturan renkte, tercihen desensiz ve tek renkli kıyafetlerin tercih edilmesi,
- ✓ Tercümanın önünde bulunacağı sade bir arka plan kullanılması,
- ✓ İşitme-görme engelli kullanıcılara erişilebilirlik sağlamak için koyu mavi düz bir arka plan kullanılması.

Ek olarak; başarılı bir renk kompozisyonun tasarlanması aşamasında aşağıdaki uygulamalardan kaçınılması faydalı olacaktır:

- ➢ Çok renkli veya desenli kıyafetler tercih edilmesi,
- ➢ Çok renkli veya desenli arka plan kullanılması,
- ➢ Tercümanın üzerinde veya etrafında gölgeler oluşması.



Şekil 6: Renk Kombinasyonu Düzenlenmesine İlişkin Başarılı Uygulama



Şekil 7: Renk Kombinasyonu Düzenlenmesine İlişkin Başarısız Uygulama



Şekil 8: Renk Kombinasyonu Düzenlenmesine İlişkin Başarısız Uygulama

2.6.1.6.İşaret Dili Tercüme Hizmetinde Tercümanın Kapladığı Alanın Şekli ve Boyutu

İşaret dili bilen ve kullanan işitme engelli izleyiciler, tercüman erişilebilirliği etkileyen en önemli özellik olarak tercümanın ekranda kapladığı alanın boyutu ve şeklini belirtmektedir. Tercümanın ekranda kapladığı alan ve şekli, yaşlı kullanıcılar ve işitme-görme engelli kullanıcılar için özel olarak önemlidir.

Boyut ve şekil düzenlemesine ilişkin olarak aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi faydalı olacaktır:

- ✓ Normalde ekrandaki sunucunun kapladığı alan boyutunda tercüman alanı sunulması,
- ✓ Tercüman için arka plan ya da çerçeve belirlenirken köşegen kutucukların kullanılması,
- ✓ Ekran genişliğinin en az 1 / 4'ü olan bir çerçeve sağlanması.[57]



Şekil 9: Şekil ve Boyut Belirlenimine İlişkin Başarılı Uygulama

[57]http://pagines.uab.cat/hbb4all/sites/pagines.uab.cat.hbb4all/files/sign_language_interpreting_in_hbbtv.pdf , Sign Language Interpreting In HBBTV (03.04.2018)



Şekil 10: Şekil ve Boyut Belirlenimine İlişkin Başarılı Uygulama



Şekil 11: Şekil ve Boyut Belirlenimine İlişkin Başarılı Uygulama

Ek olarak; başarılı bir şekillendirme tasarlanması aşamasında aşağıdaki uygulamalardan kaçınılması faydalı olacaktır:

- Küçük çerçeve kullanılması,
- Dairesel şekilli çerçeve kullanılması.



Şekil 12: Şekil ve Boyut Belirlenimine İlişkin Başarısız Uygulama



Şekil 13: Şekil ve Boyut Belirlenimine İlişkin Başarısız Uygulama



Şekil 14: Şekil ve Boyut Belirlenimine İlişkin Başarısız Uygulama

2.6.1.7.İşaret Dili Tercüme Hizmetinde Tercümanın Konumu

Görsel-işitsel medyada ekranda işaret dili tercümanının konumlandırılması yapılırken sol ve sağ pozisyonlar ile üst, orta ve alt pozisyonların tercih edilmesine ilişkin farklı uygulamalar olduğu görülmektedir. Uygulamada en yaygın kullanılan konum sağ alt konumdur. Bu hususta yapılan çalışmalar tercümanın sol veya sağda konumlandırılmasının, ekranın okunabilirliğini etkilemediğini göstermektedir. Ancak, sağ veya sol konumlandırmaya ilişkin tercihlerle ilgili kültürel farklılıklar olabileceği görülmektedir. Örneğin, İspanya örneklerinde tercüman ekranın solunda konumlandırılırken, Almanya örneklerinde ekranın sağında konumlandırılmasının tercih edildiği görülmektedir.[58]

[58]http://pagines.uab.cat/hbb4all/sites/pagines.uab.cat.hbb4all/files/sign_language_interpreting_in_hbbtv.pdf , Sign Language Interpreting In HBBTV (03.04.2018)

Bunun yanı sıra araştırmalar, işaret dili tercümanını takip noktasında sağ veya sol pozisyonlar konusunda bir öğrenme etkisi olduğunu göstermiştir. Yani, kullanıcılar aynı ekran düzenine sahip olan farklı ekran görüntülerini daha kolay okuyabilmektedir. Bu anlamda en azından ülke içinde tutarlı bir uygulama yapılması kullanıcılara etkin bir takip imkanı sağlayabilecektir. Özetle; en azından aynı ülkedeki tüm televizyon yayınlarında tercümanının aynı konumda bulunmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Öte yandan, merkezi konumlar ekranda farklı görsellerin okunmasını kolaylaştırıyor gibi görünmektedir. Konumlandırma seçimi normalde yayıncılar tarafından erişilebilirlik kriterleri yerine tasarım kriterleri kullanılarak yapılmaktadır. Açıktır ki; bu konuda uygulamada birlik sağlanabilmesi ve hangi tercihin daha etkin bir kullanım sağlayacağının belirlenmesi adına daha fazla araştırmaya ihtiyaç var.

İşaret dili tercümanının ekranda konumlandırılmasına ilişkin olarak aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi faydalı olacaktır:

- ✓ İşaret dilinin sunulması için ekranın merkezi konumunun kullanılması,
- ✓ İşitme engelli topluluğunun tercih ettiği bir konumun bulunup bulunmadığını öğrenmek için sivil toplum kuruluşlarının görüşlerinin alınması,
- ✓ Programlarda sağ veya sol bir konum seçilip tutarlı bir sunum yapılması,
- ✓ Görsellerin işaret dili tercümanı ile haber sunucusu arasına yerleştirilmesi.



Şekil 15: Konum Belirlenimine İlişkin Başarılı Uygulama



Şekil 16: Şekil ve Boyut Belirlenimine İlişkin Başarısız Uygulama

2.6.1.8.Profesyonel İşaret Dili Tercümanı İstihdamı

Yayıncılar, yalnızca işaret dili tercümanlarının ulusal derneklerinden resmi yeterliliğe sahip veya birlikleri tarafından akredite edilmiş veya kayıtlı nitelikli tercümanlar istihdam etmelidir. Medya tercümanları, farklı dilsel ve kültürel geçmişlere sahip çeşitli bir kitle ile çalışır, bu yüzden kullanıcılardan geri bildirim alamazlar. Bu nedenle, yayıncıların çok tecrübeli, çok çeşitli, farklı yorumlama ortamlarında çalışmış ve geniş bir işaret dili kullanım becerisine sahip tercümanları işe almaları önemlilik arz etmektedir.

Dahası, medya tercümanlarının her yönden donanımlı olması gerekmektedir. Ülkenin ulusal işaret dilinin yerel yönlerine hakim ve güncel olayların terminolojisine dair güncel bilgiye sahip olmalıdırlar. Medya tercümanlarının dil ve aynı zamanda yorumlama becerilerinde ve stratejilerinde son derece yetenekli olmaları gerekir. Ayrıca televizyon tercümesi için uygun şekilde eğitilmiş olmaları gerekir, yani, elektronik suflör olarak bilinen prompteri kullanma, kameranın önünde tercüme yapabilme veya etkileşime açık ortamlarda dikkati dağılmadan tercümeye devam edebilme gibi yeteneklerinin olması gerekir. Bunlar, acemi tercümanların aşina olmayabileceği bazı durumlardır.[59]

İşaret dili tercümanının istihdam edilmesine ilişkin olarak aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi faydalı olacaktır:

- ✓ Ülkedeki işaret dili yeterliliklerinin ve eğitiminin öğrenilmesi,
- ✓ Sadece yetkili, akredite veya kayıtlı tercümanların istihdam edilmesi,
- ✓ Ulusal işaret dilini yerel özellikleri ile tercüme edebilenlerin istihdam edilmesi,
- ✓ Deneyimli tercümanların tercih edilmesi,
- ✓ Medya teknolojileri konusunda donanımlı tercümanlardan yararlanılması,

[59]http://pagines.uab.cat/hbb4all/sites/pagines.uab.cat.hbb4all/files/sign_language_interpreting_in_hbbtv.pdf , Sign Language Interpreting In HBBTV (03.04.2018)

Ek olarak; işaret dili tercümanı istihdamına ilişkin olarak aşağıdaki uygulamalardan kaçınılması faydalı olacaktır:

- Acemi tercümanların işe alınması,
- Eğitimli veya nitelikli olmayan tercümanların işe alınması.

2.6.1.9.İşitme Engelli Dostu TV

Hem yazılı hem de tercüme edilmiş hizmetlerde, bir işaret dili uzmanı ekibinin bulunmasın; ideal olarak, işitme engelli işaret dili kullanıcıları, işitme engelli tercümanlar, işaret dili tercümanları ve işaret dili uzmanlarının tüm süreçlerde aktif olarak görev almasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

İşaret dili hizmetleri sunulurken kapsayıcı şekilde işitme engelli dostu olmaya ilişkin olarak aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi faydalı olacaktır:

- ✓ İşaret dili uzmanlarından oluşan bir takım oluşturulması,
- ✓ İşitme ve işitme-görme engelli toplumla uzun süreli ilişki kurulması,
- ✓ İşitme engelli dostu bir kullanıcı geri bildirim formu oluşturulması,
- ✓ İşitme engelli dostu politikaların teşvik edilmesi.

2.6.2. Altyazı

Dünya genelinde işitme engelli topluluk için sunulan altyazı uygulamasının birkaç on yıldır uygulanması, her şeyin yoluna konulmuş olduğu ve uygulamada işlerliğin tam anlamıyla sağlanmış olduğu anlamına gelmemektedir. Yeni medya da dahil olmak üzere medya uygulamalarının, daha bilgili ve ne talep ettiğini daha iyi bilenlere sunuluşunun halen değiştirilmeye ve geliştirilmeye muhtaç olduğu açıktır.[60]

[60]Cintas J., Orero,P., Remael, Media For All: A Global Challenge, Amsterdam-New York, 2007, s.13.

Avrupa'da özellikle televizyon yayınlarında altyazı uygulamasında ön açıcı olan kanalın BBC olduğu görülmektedir. 1970'li yılların sonuna doğru teleteks uygulamaları karşımıza çıkmaktadır. Belçika, Almanya ve İtalya gibi ülkeler 1980'lerde, İspanya, Portekiz gibi ülkeler ise 1990'larda görsel-işitsel medyada altyazı uygulamaları ile karşımıza çıkmaktadır.

Esasında teleteks uygulamaları altyazı sunum hizmetinin ilk formu olarak kabul edilmekte, bu gelişme de yaklaşık 1980'li yıllara dayanmaktadır. Bu geçmişine rağmen, bu gün altyazı uygulaması ile sunulan "erişilebilirlik" hususu oldukça sınırlı kalmaktadır. Çoğu televizyon kanalı işitme engelli topluluğun ilgisini çekeceğini düşündüğü tuhaf programlar ile altyazı uygulamasını başlatmış, ancak ilerleyen süreçte haberlerde bu hizmetin sunumuna gitmiştir. Hollanda'da VRT kanalının belli bir seçki ile haber ve spor programlarına odaklanarak sunmaya başladığı örnekler ayrıştırılmış örnekleri aşan ilk kapsayıcı uygulama olarak değerlendirilmektedir.[61]

Bu gün gelinen noktada; hem dünya genelinde hem de ülkemizde istenen düzeyin gerisinde olunduğu aşikardır. Gelişmelerin bir kısmı mevzuattan temel alan düzenlemeler ile sağlanmış olsa da altyazı desteği ile sunulan yayınların yüzdesinin halen çok küçük bir orana tekabül ettiği görülmektedir. BBC nin kendi standardı olan %80 lik oranının[62] oldukça uzağında olunduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır.

Bu hususta mevzuata dayanan yükümlülüklerin getirilmesi önemli olmakla birlikte yetersiz kalmaktadır. Zira pek çok medya hizmet sağlayıcı kuruluş finansal sınırlılıklarla karşı karşıya kalmaktadır. İngiltere'de 1990'lı yıllardan sonra "Yayıncılık Kanunu"; altyazı uygulamasının öncelikle yerel olmayan yayıncılarla uygulanmasını mecburi kılarak kademeli olarak artışına zemin sağlamıştır.[63] Fakat bu kanunla yalnızca niceliksel bir odaklanma gerçekleştirilmiş olup altyazı

[61] Remael,A., Sampling Subtitling for The Deaf And The Hard-of-Hearing in Europe, Media For All: A Global Challenge, Amsterdam-New York,2007, s.25.
[62] Television For All. London: BBC Research&Development Department, 2003.
[63] Remael,A., Sampling Subtitling for The Deaf And The Hard-of-Hearing in Europe, Media For All: A Global Challenge, Amsterdam-New York,2007, s.25

uygulamasının niteliğine dair herhangi bir düzenleme yapılmamış olduğu görülmektedir.

Altyazı uygulamasının zamanlama ayarlamasının yapılması, programa uyumlandırılması, renklendirilmesi gibi hususlara ilişkin standartlarının günümüzde çeşitli çalışmalar vasıtasıyla belirlenmiş olduğu ve bunların altyazı hizmetinin niceliğine ve uygunluğuna odaklandığı görülmektedir. İşitme engelli toplumun tüm kullanıcılarına tutarlı bir hizmet sunulması adına bu yönergelerde belirtilen standartların medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar tarafından takibi önem arz etmektedir.

İyi bir alt yazı sunumu karmaşık bir dengeleme eylemidir. Düzenlenmesine ilişkin hepsinin aynı anda uygulanmasının oldukça zor olduğu bilinen pek çok yönergede belirtilen altyazı aralığının belirlenmesi, içeriğin stille eşleştirilmesi gibi zorlayıcı yönleri bulunmaktadır. Farklı içerik türlerinin ve farklı öğelerin anlaşılması; farklı bölümler ve farklı altyazı yaklaşımları gerektirir. Aşağıdaki kısımda BBC'nin altyazı uygulamalarında dikkat edilmesi gereken hususlarına ilişkin yayınlamış olduğu rehber (yönerge) dikkate alınarak, içerik ve görselliğe ilişkin görsel-işitsel medyada işitme engellilere yönelik altyazı sunumuna dair ipuçları oluşturulmuştur.[64]

2.6.2.1.Editoryal Düzenleme

Ekranda sunulan içeriğin sesli olarak aktarılan metninin üzerinde değişiklik yapılmaksızın altyazıya dönüştürülmesi etkin bir anlatım sağlamamaktadır. Bu anlamda editoryal düzenleme yapılması, çeşitli kavram ve kelimelerin basitleştirilerek aktarılması, yayın akışının zamanlamasına uyum sağlanması açısından bir kısım cümle ve kelimelerin değiştirilmesi ihtiyacı doğabilmektedir. Editoryal düzenlemenin gerekli olduğu bu gibi durumlarda her şey eşit bir şekilde düzenlenmelidir. Bazen sadece bir cümleyi kaldırmak bile yeterli olurken genel anlamda her cümlenin birazının düzenlenmesi hedeflenmelidir. Ancak, bağlantısız konuşmalar, hareket dolu, kopuk

[64]http://www.bbc.co.uk/guidelines/futuremedia/accessibility/subtitling_guides/online_sub_editorial_guidelines_vs1_1.pdf (22.03.2018)

konuşma parçaları içeren çok yoğun bir sahne söz konusu ise, bu durum işitme engelli izleyici açısından kafa karıştırıcı olabilir. Bu noktada izleyicinin neler olup bittiğini izlemesine izin vermek, düzenlemeden kaçınmak daha yerinde olacaktır. Ayrıca dudak okumanın mümkün olduğu hallerde kullanıcıda yanıltıldığına dair bir düşünce oluşturmamak adına editoryal düzenlemeden kaçınılmasında fayda bulunmaktadır.

2.6.2.2.Zamanlama

Altyazılar, aynı zamanda diğer görsel bilgileri de almaya çalışan işitme engelli bir izleyici tarafından okunacak kadar uzun süre boyunca ekranda olmalıdır. İnsanlar genellikle konuşmalarının metninden çok daha hızlı konuştuklarından, altyazının ekranda kalacağı süre bu bakımdan her zaman düzenlenmelidir. Altyazıların görüntüleyenlerin bunları okuması için yeterli bir süre boyunca gösterilmesi çok önemlidir. Önceden kaydedilmiş programlar için altyazı sunum oranı normalde dakika başına 140 kelimeyi geçmemelidir.[65]

Altyazı hizmeti sunumunda aşağıdaki durumlarda ekstra okuma süresine izin vermeye çalışılmalıdır:

- ✓ Aşina olunmayan kelime ya da söz öbeklerinin olması durumunda,
- ✓ Birden fazla konuşmacının olduğu ekran sunumunda,
- ✓ Kişi ya da durumların nitelenmesi ya da kısaca belirtilmesi gereken durumlarda,
- ✓ Ekran görüntüsünün ani değiştiği durumlarda.

[65]http://www.bbc.co.uk/guidelines/futuremedia/accessibility/subtitling_guides/online_sub_editorial_guidelines_vs1_1.pdf (22.03.2018)

2.6.2.3.Altyazı bölümlemeleri

Altyazı sunumunda cümlelerin metnin bütünlüğü ve ekranda görünecekleri süreler içinde anlamlı şekilde başlayıp bitmesi gerekmektedir. Eğer bunu sağlamak mümkün olmuyorsa en azından birkaç ekran görüntüsünde bu akışın tamamlanması gerekmektedir. Uzun bir cümleyi iki veya daha fazla ayrı cümleye ayırmak ve bunları ardışık altyazılar olarak göstermenin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Altyazı bir cümlenin bir parçasından oluşuyorsa, bir sonraki cümleyi yeni bir alt yazıya yerleştirmek yerine, ikinci kısmı ilk cümleye derç etmek takip açısından daha pratik bir uygulama olacaktır.

2.6.2.4.Senkronizasyonu Koruma

Göz hareketlerinde yapılan araştırmalar, işitme engelli izleyicilerin televizyondaki konuşmacıların yüzlerinden görsel ipuçlarını yakaladıklarını ve kullandıklarını göstermektedir. Bu nedenle altyazı görünüşünün, konuşma başlangıcı ile çakışmasına dikkat edilmelidir. Altyazının kaybolması, karşılık gelen konuşma bölümünün sonuna denk gelecek şekilde olmalıdır. Zira ekranda çok uzun süre kalan altyazılar görüntüleyen tarafından yeniden okunabilmekte ve anlam karmaşasına yol açabilmektedir.

Altyazı metinleri ile konuşma hızı olabildiğince yakından eşleştirmelidir. İdeal olarak, konuşmacı çekildiğinde ya da konuşmacının ekranda olmadığı durumda konuşma bittiğinde, altyazılar konuşmayı 1,5 saniyeden fazla beklememeli veya konuşma durduktan sonra ekranda 1,5 saniyeden fazla bekletilmemelidir.[66]

[66]http://www.bbc.co.uk/guidelines/futuremedia/accessibility/subtitling_guides/online_sub_editorial_guidelines_vs1_1.pdf (22.03.2018)

Olay örgüsündeki dramatik değişimleri aktarmaya yarayacak etkisi yüksek dramatik altyazıları akıştan bağımsız kullanmaktan kaçınılmalıdır. Örneğin, iki saniyelik bir sessiz bekleyişin sonunda yüksek sesle patlama varsa, işaretin başlangıcında altyazıyı başlatarak bunun tahmin edilmesi önlenmelidir. Bu uygulama normalden hızlı bir zamanlama uygulaması anlamına gelse bile, patlama gerçekleşene kadar beklenmelidir.

Yukarıda bahsedilen senkronizasyon kuralları kamera dışı konuşmacılar ve hatta kapalı anlatılar için de uygulanmalıdır, çünkü belirli bir işitme kalıntısı olan izleyiciler dikkatlerini altyazı alanına yönlendirmek için işitsel ipuçlarını kullanırlar. Bu noktada aynı anda konuşmadıkları sürece farklı konuşmacılara başlık açılmaktan kaçınılmalıdır.

2.6.2.5.Satır Düzenlemeleri

Hem okunabilirliği hem de anlaşılabilirliği sağlamak için, altyazı metni için bir satırda en fazla 32 veya 34 karakter olmalıdır.[67] Satırlar mantıklı noktalarda kırılmalıdır. İdeal satır sonu; nokta, virgül veya çizgi gibi bir noktalama işareti ile sağlanmalıdır. Metin bir satıra sığdırılacaksa, anlam bölünmesine sebebiyet vermemek için metnin iki satıra bölünmesi şeklinde yeniden düzenlemesinden kaçınılmalıdır. Bu noktada bahsedilen satır düzenlemelerinin yapılması okuma ve anlama sürecini çok daha kolay hale getireceğinden oldukça önemlidir.

2.6.2.6.Görüntü Değişimlerinde Eşleştirme

Görüntü ya da çekim açısı değiştiğinde altyazı değişikliklerinin aynı anda gerçekleşmesi, görüntüleyen için daha az yorucu olmaktadır. Bu nedenle BBC'nin altyazı uygulamalarında birçok altyazı, çekimin ilk karesinde başlayıp son karede sona ermektedir. Bir altyazı çekimden önce biterse veya bir sahne değiştikten sonra

[67] http://www.bbc.co.uk/guidelines/futuremedia/accessibility/subtitling_guides/online_sub_editorial_guidelines_vs1_1.pdf (22.03.2018)

başlarsa, altyazı ile çekim değişikliği arasında en az 1 saniyelik, tercihen 1,5 saniyelik bir boşluk olmalıdır.[68]

Çekimin ortasında başlayan veya iki çekim ortasında biten altyazı uygulamasından kaçınılmasında fayda bulunmaktadır. Şayet ilk çekim altyazı için çok hızlıysa, ardından gelen çekim için konuşma metni birleştirilerek ikinci çekim değişikliğinde altyazının sona ermesi sağlanabilir.

Bununla birlikte, konuşmayı ikinci çekimde birleştirerek bitirmek her zaman uygun olmayacaktır. Zira konuşmanın sonlandırdığı, özellikle de dramatik bir tepki çekimi söz konusuysa, altyazıyı bir sonraki çekime uzatmaktan kaçınılmalıdır.

2.6.2.7.Konuşmacıyı Açıklama

Gerektiğinde konuşmacıları birbirinden ayırmak için altyazı uygulamasında farklı renklerden yararlanma ya da metnin altını ya da üstünü çizme şeklinde farklı çizgilerle konuşmacıyı niteleme yöntemleri kullanılabilir.

Aynı ekran farklı altyazı satırları oluşturulması da etkili bir yöntemdir. Hatta bu satıların çizgilerle belirlenimi görsellik açısından çok daha etkili olacaktır.

2.6.2.8.Renkler

En iyi okunabilirliği sağlamak için çoğu altyazı siyah bir arka plan üzerinde beyaz yazıyla yazılmıştır. Bir resmin üzerine yazılan metin kara kutu içinde yer almalıdır.

[68]http://www.bbc.co.uk/guidelines/futuremedia/accessibility/subtitling_guides/online_sub_editorial_guidelines_vs1_1.pdf (22.03.2018)

Konuşmacıları birbirinden ayırmak için sarı, mavi gibi birkaç renkten oluşan sınırlı renk yelpazesi kullanılabilir. Maksimum okunabilirliği sağlamak için yukarıdaki tüm renkler siyah bir arka plan üzerinde görünmelidir.

Yeşil en az kullanılan renk olmalıdır. Hatta işitmenin yanı sıra görme fonksiyonunda yetersizlik olan izleyiciler bu renkleri okumayı zor bulduklarından, yeşilin açık tonlarından bilhassa kaçınılmalıdır.

Dinozorlar, robotlar, mutant kaplumbağalar, vb. gibi "insan olmayan yaratıklar" ya da oyun gösterilerinde "uyarı" sesleri ile ilgili olarak, renkli bir arka plan üzerinde beyaz yazı veya renkli metin kullanılabilir. Bu kombinasyonların okunması kolay olmalıdır. Düşük renk kontrastının okunamaz hale gelmesine neden olabileceği için beyaz bir arka planda parlak bir renk kullanmaktan kaçınılmalıdır.

Erkeklerin neredeyse% 10'u kırmızı / yeşil renkli kördür; Başka bir grup mavi / sarı renk körüdür. Kırmızı-yeşil zıtlıkların insanlığın yaklaşık% 95'i için çok farklı olmasına rağmen, bunun tamamen işlevsel olarak görülmediği kişilerin oranı yaklaşık % 5'dir. Yeşil zemin üzerine kırmızı metin veya kırmızı zemin üzerine yeşil metin kullanılmaktan kaçınılmalıdır.[69]

Yukarıda belirtilen renk körlüğü ve karşıtlığı konularına ek olarak, renklendirilmiş renklerin okunması için parlak renkli tonların bir araya getirilmesi zorlayıcı olabilir. Parlak renkler, bir sonraki görüntü etkisine neden olmaktadır. Sadece tek bir parlak renkle, sonradan gelen görüntü genellikle rahatsız edici değil, ama iki parlak renkle birlikte, sonraki görüntüler birbirine karışarak "görsel titreşime" neden olmaktadır. Bu sorun, parlak renklerin iki alanı arasında nötr bir renk yerleştirerek veya renklerden birini pastel veya koyu bir gölge yaparak giderilebilir.

[69]http://www.bbc.co.uk/guidelines/futuremedia/accessibility/subtitling_guides/online_sub_editorial_guidelines_vs1_1.pdf (22.03.2018)

Görüntüleyen için karışıklığa neden olmamak adına birden fazla konuşmacı için aynı altyazı renginin kullanımından kaçınılmalıdır.

İhtiyaç duyulması gereken miktar çok ağır bir düzenleme anlamına geliyorsa, bir "belirteç" olarak yeşil renk kullanılabilir. Tekrar bir araya gelmeyecek olan birden fazla rolü az olan konuşmacı ya da karakter için altyazı rengi olarak yeşilin kullanılmasında bir sakınca bulunmamaktadır.

Beyaz, herhangi bir sayıda konuşmacı için kullanılabilir. Aynı sahnede iki veya daha fazla beyaz renkle temsil edilen konuşmacı görünüyorsa, kimin ne dediğini göstermek için farklı konuşma belirteçlerinden faydalanılabilir.

2.6.2.9.Sunum

BBC çevrimiçi altyazıları, ekranın altında ve gömülü medya oynatıcının kontrollerinin üzerinde ortalanmalıdır. Genel bir kural olarak, her alt başlık en fazla üç satırdan oluşmalıdır. Farklı renklerde iki veya daha fazla konuşmacının konuşması bir alt başlıkta birleştirildiğinde, konuşmaları devam eder: yani, her yeni konuşmacı için yeni bir satır başlatılmaması gerekmektedir.

İki veya daha fazla beyaz renkle temsil edilen konuşmacı etkileşiyorsa, her yeni konuşmacı için yeni bir satır başlatılması ya da her bir konuşma ortalanmış olmak yerine ilgili konuşmacının altına yerleştirilebilir.

Buna ek olarak görüntü üzerine yerleştirilen altyazılar, konuşana yahut herhangi başka bir nesne ya da olguya bağlam veren herhangi bir ekran grafiğini örtbas etmemelidir.

2.6.2.10. Tonlama

Alaycı bir ifadeyi belirtmek için parantez içinde bir ünlem işareti, alaycı bir soruyu belirtmek için parantez içinde bir soru işareti kullanılmalıdır.

Bir kelimenin ne zaman vurgulandığını belirtmek için büyük harf tercih edilmeli ancak bu yöntemde aşırıya kaçılmamalıdır. Zira aşırı kullanımı metnin okunmasını zorlaştıracaktır. Dramatik anlatım öğelerini, kelimelerin ne zaman bağırılarak söylendiğini veya çığlık atıldığını belirtmek için de büyük harflerden faydalanılmalıdır.

Fısıltı içeren konuşmaları göstermek için, bir belirtme yapılması etkilidir. Ancak, içerik metninin yoğun oluşuna bağlı olarak altyazının ekranda kalacağı süre az olduğunda, fısıldayan konuşmacının metninin etrafına köşeli parantez yerleştirilmesi daha etkili olacaktır.

Bir ünlem işareti ile takip edilen bir soru işareti ile belirli ve vurgulu bir ses tonuyla sorulan sorular belirtilebilir.

2.6.2.11. Ses Efektleri

Konuşma farklı nedenlerle duyulmaz olabilir. Böyle durumlarda altyazı vasıtasıyla, konuşmanın duyulamaz şekilde olduğunu *"Tren sesi konuşmanın duyulmasını engelliyor."* gibi bir açıklama cümlesi ile belirtmek yerinde olacaktır.

Uzun ve konuşma içermeyen duraklamalar bazen izleyiciyi altyazıları takip edip edemediği hususunda tereddütte düşürebilir. Bu gibi durumlarda; *"Giriş Müziği"* veya *"Romantik Müzik"* örneklerindeki gibi açıklayıcı metin eklemek işitme engelli izleyicilere yardımcı olabilir.

Eylemin bir parçası olan veya ortamın anlaşılabilmesi için önemli olan tüm müzikler muhakkak bir şekilde belirtilmelidir. Müziğin *"Radyoda Pop Müzik"* gibi kısa bir tanımlamasının yapılması faydalı olacaktır.

Diyaloğun yanı sıra, editörlerin tüm önemli ses efektleri altyazılı olarak açıklanmalıdır. Bu ekranda meydana gelen olayların anlatılması ve atmosferin iletilmesi için çok önemlidir. Bir sahnede havlayan bir köpek tamamen önemsiz olabilir; fakat bir başka hikayede akış açısında hayati bir ipucu olabilir. Ses efektleri düzenlenirken içeriğe yönelik bu gibi farklılıklar dikkate alınmalı, basmakalıp uygulamalardan kaçınılmalıdır.

Buna ek olarak; eğer bir kişi açıkça ağlıyor ya da gülüyorsa veya bir seyirci açıkça alkışlıyor ise, bunun tekraren açıklanmasına gerek bulunmamaktadır. Zira bahsi geçen durum dudak okumanın bariz şekilde mümkün olduğu durumda editoryal düzenleme ile cümlelerin değiştirilerek işitme engelli bireyin yanıltılmasına benzer bir hissiyat yaratabilir.[70]

[70]http://www.bbc.co.uk/guidelines/futuremedia/accessibility/subtitling_guides/online_sub_editorial_guidelines_vs1_1.pdf (22.03.2018)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, derinlemesine görüşme yöntemi ile elde edilen katılımcı görüşlerine ve alanyazında yer alan bulgulara yer verilerek, işitme engelli topluluğunun iletişim alanında yaşanan teknolojik ve kültürel küreselleşme süreçlerinin dışında kalmasıyla neticelenen, görsel-işitsel medyaya erişim hususunda belirgin şekilde öne çıkan sorunlarına, belirli temalar altında değinilmektedir.

3.1.Medyaya Erişim Kanalları

Bu bölümde işitme engelli topluluğunun medyaya hangi vasıta aracılığıyla eriştiği, daha çok hangi medya araçlarını kullandığı ve bu tercihlerinin nedenleri araştırılmaktadır. Bu bağlamda münhasıran kendilerine yönelik yayın sunuluyor olması ve televizyonda destek hizmetlerinin yetersizliği sebebiyle sosyal medya kullanımının geleneksel medya araçlarına nazaran öncelikli olmaya başladığı gerçeğiyle karşılaşılmaktadır. Elbette bu noktada sosyal medyada bireysel çaba ile yapılan haberciliğin güvenilirliği, tarafsızlığı, yayın kalitesi gibi üzerine düşünülmesi gereken konu başlıkları karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal medyaya yönelimin sebebini, Uğurlu İşitme Engelliler Eğitim Derneği Başkanı Hülya Erden aşağıdaki şekilde ifade etmekte ve görselliğin önemine dikkat çekmektedir:

> *"İşitme engelliler medya hizmetlerine çoğunlukla TV ve sosyal ağlardan erişmektedirler. Onlar için TV, akıllı telefonlar, internet çok önemlidir çünkü görsel olarak daha çabuk öğrenmektedirler."*

İşitme engelli bireylerin medyaya hangi araçlar vasıtasıyla eriştiği hususunu Uygulamalı Dilbilim Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi – Türk İşaret Dili Öğretmeni Bahtiyar Makaroğlu aşağıdaki şekilde ifade etmekte ve sosyal medyanın onlar için nasıl bir rol üstlendiğini açıklamaktadır:

> *"...kapsamının çok geniş olmasıyla birlikte çok boyutlu olarak düşünülmesi gereken özelliktedir. Öncelikli olarak bildiğiniz gibi medya birçok alt türden oluşmaktadır fakat akla ilk gelenler daha çok televizyon yayıncılığı ile gazetelerdir... Sosyal medyada sağır bireylerin bir tür habercilik yaptığı gruplar, sayfalar veya platformlardır."*

İşitme Engelliler Özel Eğitim Öğretmeni Hasan Hüseyin Sacı işitme engelli topluluğun medyaya erişiminde destek hizmetlerinin olmadığı durumlarda sosyal medyanın geleneksel medya araçlarının önüne geçmekte olduğunu aşağıdaki şekilde belirtmektedir:

> *"İşitme engelli bireyler medya hizmetlerine birincil olarak facebook, instegram, youtube vb. sosyal medya mecralarında sağır toplum bireylerince oluşturulmuş grup, blok, haber bülteni vb. oluşturulmuş sayfaları takip ederek; ikincil olarak, görsel medya (televizyon) içeriklerinden işaret dili destekli haberleri ve dizileri izlemek şeklinde erişebilmektedirler."*

İşitme Engelliler Özel Eğitim Öğretmeni Adnan Üreer medyaya erişim hususuna ilişkin çözüm arayışında "yalnız" olduklarını aşağıdaki şekilde belirtmektedir:

> *"Kendi imkânları ile erişmektedirler. Son dönemlerde sosyal medya kullanımı artış göstermiştir. Sosyal medyaya ise evlerinde tablet, bilgisayar ile mobil cihazları ile erişim sağlamaktadırlar. TV kullanımı Türkiye geneli görünümünü yansıtmaktadır. Yazılı basın takibi yok denecek kadar azdır. Mobil sosyal medya araçlarını sıklıkla tercih etmektedirler. Genellikle kendi akıllı telefonlarından erişim sağlamaktadırlar."*

Geleneksel medyadan uzaklaşılmasının sebebini destek hizmetlerinin olmayışına bağlayan İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği üyesi Murat Hakan Güneş;

> *"Şahsen haberler de dahil "youtube"dan takip ediyorum çünkü altyazı imkanı var."*

şeklinde, İşitme Engelliler Özel Eğitim Öğretmeni M.Fatih Adıyaman ise;

> *"Çoğunlukla cep telefonu ile haber siteleri ve sosyal medya üzerinden. Bunun haricinde televizyon ve az da olsa gazete."*

şeklinde ifade etmektedir.

3.2.Haber Alma Özgürlüğü

Bu bölümde işitme engelli topluluğunun haber alma özgürlüğünün tesisinde televizyon yayıncılığının rolü araştırılmaktadır. Doğal ya da insan kaynaklı felaketlerin ortaya çıkması durumunda, insanlar neler olup bittiğini anlamak için televizyon ve radyo yayınları aracılığıyla bilgilendirilmeyi beklemektedir. İşitme engelli bireyler açısından radyonun erişilebilirliği bulunmadığından böyle durumlarda televizyon vasıtasıyla haber alma hayati öneme sahip olmaktadır. Bu noktada günlük bültenlerin ötesinde "Son Dakika" haberlerinde dahi altyazı ve işaret dili tercümanı hizmetlerinin sunulmuyor oluşu önemli bir eksikliğe işaret etmektedir.

Bu konuda görsel-işitsel medya vasıtasıyla haber alma özgürlüğüne sahip olmanın işitme engelli bireyler yönünden ne kadar sınırlı olduğu ve bu sınırlılıkların bazı zamanlar büyük mağduriyetlerle neticelenebildiği, İşitme Engelliler Özel Eğitim Öğretmeni Hasan Hüseyin Sacı'nın aşağıdaki ifadeleri ile belirtilmektedir:

> *"Toplumdan görece kopuk, sağır alt kültürü olarak yaşamalarına yol açmakla birlikte, habere ve günlük yaşamında anlamlı değişiklikler oluşturacak değişikliklerin takibine ve kendileri ile ilgili kurum ve kuruluşların hizmet sunum biçimleri ile ilgili bilgi ve erişim eksikliklerine yol açmaktadır. Örneğin haberi olmadığı için E-KPSS'ye başvuru yapamamış mezun öğrencilerim oldu."*

Bu konuda işitme engelli bireylerin haber alma özgürlüğünün kısıtlılığının boyutlarını ve çeşitli hizmetler olmasına rağmen bunların etkinsizliği nedeniyle televizyon vasıtasıyla haber alınmasının oldukça sınırlı kaldığını Uygulamalı Dilbilim Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi – Türk İşaret Dili Öğretmeni Bahtiyar Makaroğlu aşağıdaki şekilde belirtmektedir:

> *"Sağır Toplumun medyaya yönelik erişimi son yıllarda göreceli olarak artsa da istenilene düzeyin çok gerisindedir. Devlet televizyonu olan TRT'nin yanı sıra Fox TV, NTV gibi özel kanallar da belirli haber bültenlerinin sınırlı süre ile Türk İşaret Dilinde çevirerek bu topluma ulaşmaktadır. Fakat bu bültenlerin sabah erken saatlerde (Örn. Fox Tv – 07:30 ile 08:00 arası) veya çalışma saatlerinde (Örn. TRT – 12:30 ile 13:00 ve 17:30-18:00 arası) olması nedeniyle özellikle akşam kuşağındaki ana haber bültenlerinden faydalanamamaktadır. Son Dakika gibi çok önemli haberlerin herhangi bir şekilde çevirisinin bulunmaması nedeniyle mal ve can kaybına neden olabilecek haberlerden mahrum kalmaktadırlar. Montaj vs süreçlerin olmaması nedeniyle çok kısa zamanda haberleri yayınlanması, farklı türdeki içerikleri ulaşılması, çevirmenin tam ekranda bulunması gibi nedenler sosyal medyayı cazip hale getirmektedir... Kuruluşların oluşturdukları web sitesi üzerinden yayın yapan televizyonlar ve sosyal medya yayınları alandaki eksikliği doldurmaya çalışmaktadır. Fakat yarı-profesyonel ya da profesyonel olmayan bu çabaların kişilerin özel girişimleri ile meydana gelmesi nedeniyle süreklilikten bahsetmek çok zordur. Fakat bu kuruşların bir tür ajans gibi çalıştıklarını düşünüldüğünde çabalarını takdir etmek gerekir."*

İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği üyesi Murat Hakan Güneş Türkiye'deki işitme engelli bireylerin medyaya erişim konusunda bilhassa televizyon vasıtasıyla haber alma hususu özelinde yaşadıkları problemin en kritiğinin *"altyazı desteğinin olmayışı"* olduğunu belirtmektedir.

Van İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği Başkanı Filiz Yörükoğlu ise işitme engelli topluluğun gündemi takip edememe durumunu aşağıdaki şekilde açıklamaktadır:

> *"İşitme engelliler medyaya erişemedikleri için günlük gelişmelerin dışında kalmaktalar."*

3.3.İşaret Dili Tercüme Hizmetleri

Bu bölümde işaret dili tercümanı hizmetlerine ilişkin bulgu ve yorumlara yer verilecek olup hizmetler niceliksel ve niteliksel açıdan eleştirilecektir. Ülkemiz televizyonlarında işaret dili tercümanı hizmeti sunulan yayınların toplam yayınlar içindeki oranının düşük, tercümanın sunum boyutunun ve tercüman niteliklerinin yetersiz oluşu gibi hususlar görüşmecilerin ifadeleri ışığında irdelenecektir.

İşaret dili tercümanının boyutunun küçük olmasına ilişkin olarak; tıpkı işitme engelli olmayan bireylerin ekranda yer alan küçük boyutlu yazıları okumakta zorlanıyor olması gibi işitme engelli bireylerin de işaret dili tercümanının el, yüz ve dudak hareketlerini boyutu sebebiyle sağlıklı takip edemediğini İşitme Engelliler Özel Eğitim Öğretmeni Galip Demiray şu ifadeleri ile belirtiyor:

> *"...Bahsettiğim gibi bazı problemler vardır. Türkçe İşaret Dili tercümanının en az 3 metreden izlenebileceği büyüklükte bir alan kaplaması en önemlilerindendir. Bunlar teknik konulardır, zamanla aşılabilir."*

İşitme Engelliler Özel Eğitim Öğretmeni Adnan Üreer işaret dili tercümanının görsel eleştirilerinin yanı sıra niteliğinin de sorgulanması gerektiğini, program akışlarının sağlıklı şekilde takibi açısından önemine şu sözleri ile değinmektedir:

> *"...yapılan işaretin vasıfsız kişiler tarafından yapılması anlaşılırlık açısından çok önemlidir. İşaret dili tercümanı çok önemlidir."*

İşaret dili tercümanı uygulamalarındaki olumlu ve olumsuz yönler Uygulamalı Dilbilim Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi – Türk İşaret Dili Öğretmeni Bahtiyar Makaroğlu tarafından aşağıdaki şekilde belirtmektedir:

> *"TRT'nin ve diğer özel kuruluşlarının çevrimiçi ortamda sundukları engelsiz yayınlarda, çeviri kalitesinin çok iyi olduğu söylenebilir…Bu yayınlardaki tek eksik ise çevirmenin videoda görülen boyutunun çok küçük olması, yanlış konumlandırılması gibi biçimsel özelliklerdir. Sağır tercümanının ekranda kapladığı alan, Chroma Key kullanılıp kullanılmaması bağlı olmakla beraber ekranın minimum %12'sini kaplaması gerekmektedir. Eğer tercümanın aynı zamanda spiker olduğu durumda ise tam ekran görüntüsüyle sunulması gerekmesine karşın, birden fazla spikerin/konuşucunun olması, farklı kameraların/ekranların paylaşılması gibi durumlarda ise oranlar değişmektedir."*

İşaret dilinin farklılıklarının göz önünde bulundurulması gereken yönlerini İşitme Engelliler Özel Eğitim Öğretmeni Hasan Hüseyin Sacı aşağıdaki şekilde ifade etmektedir:

> *"Görsel medyada ise tamamıyla Türk İşaret Dili ile içerik üreten kanalların olmayışı nedeni ile semantik olarak erişim sorunu yaşayabilmektedirler…Normal gelişim gösteren bireyler için hazırlanmış içeriğe işaret dili desteği (ekranın yanında vb.) sunularak sağır topluma ulaşıldığı düşünülüyor. İçeriğin dili işitsel sözel bir dil olan Türkçeye, yine Türkçenin söz dizimi kurallarına ve anlamına göre işaretlenmiş Türkçe desteği sunuluyor. Oysa Türk işaret dili görsel uzamsal bir dildir ve bambaşka dilsel bileşenleri vardır. Bu nedenle işitme engelli bireyler içeriğin işaretlenmiş Türkçe ile desteklenmesinden sınırlı düzeyde yararlanabilmektedirler…İşaret dili tercümanının ekranda kapladığı yer çeşitli yazılımlar geliştirmek suretiyle içeriğe göre kumandadan ayarlanabilir olmalı diye düşünüyorum. Örneğin haberlerde işaret dili tercümanının ekranda kapladığı alan artırılabilir diye düşünüyorum."*

İşitme Engelliler Özel Eğitim Öğretmeni M.Fatih Adıyaman uygulamaların en zayıf yönünü;

> *"Dil problemi. İşitme engellilerin anlayabileceği kelime evreninden uzak. İşaret desteği de yetersiz."*

şeklinde ifade etmektedir.

"OFCOM'un Televizyon Erişim Hizmetlerine İlişkin Kuralları" başlıklı İngiltere OFCOM yönergeleri, orijinal programın üzerine bindirilen işaretçinin görüntüsünün genellikle ekranın sağ tarafında görünmesi ve altıda birinden daha az olmayan bir alan işgal etmesi gerektiğini belirtir. [71]

Bu ifadeler ışığında elbette en doğru örneklerden birinin ülkemiz özelinde "TRT HABER" in işaret dili hizmeti sunumu olduğu söylenebilir:



Şekil 17: Şekil, Boyut ve Konuma İlişkin Başarılı Uygulama

[71] Updated Version of Ofcom's Code on Television Access Services, 2017.

3.4.Altyazı Hizmetleri

Bu bölümde işitme engelli topluluğunun görsel-işitsel medyadan yararlanımına yönelik sunulan altyazı hizmetlerine ilişkin bulgu ve yorumlara yer verilecektir. Ülkemiz televizyonlarında altyazı hizmetinin maliyetinin oldukça düşük olmasına rağmen sunulan yayınların toplam yayınlar içindeki oranının yetersiz olması, altyazının birden faza kişiyi açıklamakta yetersiz kalması, tek renk sunulması, akışın anlaşılabilmesine yardımcı olacak vurgu ve ses efektlerine ilişkin açıklanma yapılmadan yalnızca metnin yazıya dönüştürülmesi şeklinde altyazı sunumu yapılması gibi sorunlu görülen uygulamalar irdelenecektir.

Altyazı hizmeti sunumunun teknik anlamda yetersiz olduğunu ve bu konunun basit teknolojik yazılımlar yoluyla çözülebileceğine ilişkin önerisini İşitme Engelliler Özel Eğitim Öğretmeni Hasan Hüseyin Sacı aşağıdaki şekilde ifade etmektedir:

> *"Altyazılardaki sözcük sayısı, boyutu ve hızının uygun olmadığını düşünüyorum, kişinin kullandığı cihaza yönelik geliştirilecek bir alt yazı seçenek yazılımı ile bu durum daha uygun hale getirilebilir."*

İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği Erişilebilirlik Komisyonu Başkanı Onur Cantimur altyazı görseline ilişkin önerilerini ve altyazı uygulamasının gerekliliğinin Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi'nde[72] güvence altına alınmış olan "bilgiye erişim" hakkı kapsamındaki değerlendirmelerini aşağıdaki gibidir:

> *"Altyazılar da tırnaksız bir font ile yazılmalıdır. Siyah kontörlü yazı altında siyah gölge olmalıdır… Altyazı ve tercüman konulması bir insan hakları meselesidir. Ülkemizin imza attığı BM Engelli Hakları Sözleşmesi'nde madde 21'in yani düşünce ve ifade özgürlüğü ve bilgiye erişim hakkının uygulanmasını ve devletimizin özel sektörde uygulanıp uygulanmadığı konusunda takipçi olmasını istiyoruz."*

[72] http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090714-1.htm (06.06.2018)

Altyazını hizmeti sunumunda editoryal düzenleme ve şekil düzenlemelerinin önemini Uygulamalı Dilbilim Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi – Türk İşaret Dili Öğretmeni Bahtiyar Makaroğlu aşağıdaki şekilde belirtmektedir:

> *"Hem Türkiye'de hem de yurtdışında yapılan birçok çalışma Lise mezunu sağır bireylerin ortalama ilkokul 4. Sınıf seviyesinde konuşma dili bildiklerini göstermektedir. Dilbilimsel açıdan yapılan bu çalışmalar, sağır bireylerin okuma hızının düşük olduğunu, işiten akranlarına göre konuşma diline ait daha az sözcük kullandıklarını ortaya koymaktadır. Bu nedenle altyazı olabildiğince yavaş ve yüksek puntolarla verilmesi, Türkiye'deki sağır toplumun Türkçe'yi ikinci dil/yabancı dil olarak ve sınırlı biçimde edindiklerini göz önünde tutulduğu göstermektedir. Yurtdışında yapılan kimi programlarda altyazı ve çeviri senkronize edilerek ve altyazıya efektler eklenerek sağır toplumunun konuşma dilini daha kolay öğrenmesi gibi ikincil amaçlar hedeflemektedir."*

Koyu renk fonda beyaz altyazı renginin tercih edilmesinin kolay okunabilme açısından elverişli olduğunu İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği üyesi Dila Şengel

> *"Televizyon izlerken, rahatlıkla okuyarak ve sıkılmadan beyaz rengi daha rahat okuyabilmemizi sağlayabilir."*

şeklinde ifade etmektedir.

3.5.Tematik Yayın İçerikleri

Bu bölümde görsel-işitsel medyanın üstlendiği eğitsel rolün işitme engelli topluluğu açısından ne kadar gerçekleştirilebildiğine ilişkin bir sorgulama yapılacaktır. Yapılan araştırmalar ve görüşmecilerin beyanları göz önünde bulundurulduğunda ülkemizde eğitim-kültür, çocuk programları-çizgi film, belgesel, sağlık-spor, dini yayın gibi çeşitli temalarda yapılan eğitsel programlardan yararlanılması imkanının oldukça sınırlı olduğu görülmektedir.

Nüfusunun yüzde 99.2'sinin müslüman olduğu bilinen ülkemizde[73] işitme engelli kişilerin dinini öğrenememesi ve yaşayamaması sorunuyla karşı karşı kalındığı, burada görsel-işitsel medyanın eğitsel rolünün eksik kaldığı görülmektedir.

Bu konuda işitme engelli bireylerin eğitsel programlardan yararlanım imkanının kısıtlılığının boyutlarını Uygulamalı Dilbilim Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi – Türk İşaret Dili Öğretmeni Bahtiyar Makaroğlu aşağıdaki şekilde belirtmektedir:

> *"…Varolan çevirilerin haber ve diziler ile sınırlı olması nedeniyle, spor, kültür gibi farklı türdeki programların içeriklerine erişememekte, sadece yayındaki görseli takip edip olayı veya haberi anlamaya çalışmaktadırlar. Haber ve dizi konusunda kısmen yeterli olduğu söylenebilmesine karşın birçok alanda çok büyük eksiklik yaşanmaktadır"*

Türkiye genelinde camilerde görev yapan din görevlilerinin çoğunlukla işaret dili bilmediği, bu sebeple işitme engelli bireylerin yaygın din eğitimi faaliyetlerinden istifade edemedikleri ve dinlerini yaşayamadıkları bilinmektedir. Bu noktada Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Diyanet TV de yer alacak dinî yayınlar için, altyazı ve işaret dili gibi destekleyici unsurlarla din eğitimi hususunda ön açıcı olması gerekmektedir.[74]

İşitme engelli bireylerin manevi ve dini eğitim almalarının ve Kur'an-ı Kerim öğrenmeleri amacıyla Diyanet İşleri Başkanlığı Özel Destek Din Hizmetleri Projesi kapsamında işitme engellilere yönelik kurs kayıtlarının Diyanet TV aracılığıyla yayınlanması bu anlamda öncü projelerdendir .[75]

Buna ek olarak; uygulamalar incelendiğinde çocuk programlarındaki destek hizmetlerin oldukça sınırlı olduğu görülmektedir.

[73] http://www.milliyet.com.tr/diyanet-turkiye-de-dini-hayat-in-gundem-1911935/ (14.04.2018)
[74] http://www.cocukaile.net/isitme-engellilerin-din-ve-kuran-ogrenimi/ (17.05.2018)
[75] https://www.diyanet.tv/sessiz-dua (19.03.2018)



Şekil 18: TRT Çocuk Programı Örneği



Şekil 19: BBC Çocuk Programı Örneği



Şekil 20: BBC Çocuk Programı Örneği

3.6.Kavram Gelişimine Katkı

Bu bölümde görsel-işitsel medyanın işitme engelli bireylerde kavram gelişimine ilişkin yaratabileceği muhtemel katkının destek hizmetlerinin yetersizliği nedeniyle ne düzeyde olduğu tartışılacaktır. Girgin'e göre işitme engellilik bireyin işitme engeli sebebiyle sözlü iletişim kanalını kullanamamasına sebebiyet vermektedir. Zira işitmede meydana gelen fonksiyon bozukluğu ya da kaybı, sözlü mesajın tam olarak çözümlenememesi ile sonuçlanacağından sözel iletişim engellenmiş olacaktır. [76]

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) (1989)[77] çocukların, gelişimlerinin her aşamasında yaşamın onlara sağlayabileceğinin en iyisini hak eden başlı başına tam birer insan olduklarını ifade etmektedir. Bu kapsamda; özellikle çocukluk dönemlerinin insanın yaşamındaki benzersiz önemi göz önünde bulundurulduğunda bu döneme yönelik kavram gelişiminde medyanın gücü önemsenmelidir. Çocuklar özelinde yapılan araştırmalar göstermektedir ki çocuklar medya içeriğine tepki gösteren, onun üzerine düşünen, kendi dünyasına göre anlamlar

[76] Cem Girgin, İşitme Engelli Çocukların Eğitimine Giriş, Eskişehir, 2003.
[77] http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/birlesmismilletler.pdf (02.03.2018)

üreten etkin birer medya kullanıcısıdır. Ayrıca ÇHS'de belirtilen çocuk haklarından olan "çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan, bilhassa çocukların sosyal, ruhsal, manevi esenliğine, fiziksel ve zihinsel sağlığı yükseltmeyi amaçlayan bilgi ve içeriğe erişim hakkı da görsel-işitme medyada kendilerine yönelik içerik sunumunu gerekli kılmaktadır.[78]

Bu konuda görsel-işitsel medya erişiminin sınırlı oluşunun kavram gelişimine ket vuran bir engel olarak karşımıza çıktığını, İşitme Engelliler Özel Eğitim Öğretmeni Adnan Üreer aşağıdaki ifadeleri ile belirtiyor:

> *"Bence en önemli işitme engelliler açısından en büyük problem; dil edinimi sürecindeki gecikmeler ve bağlı olarak bilişsel becerilerin engel haline gelmesidir."*

Kavram gelişimine katkı sağlayabilecek olan medya içeriklerinin bilhassa daha iyi bir gelecek inşasını önemseyen her toplum için en büyük sosyal sermaye olan çocukların kavram gelişiminin önemini ve bu konudaki ihmalkarlığın ileride sebep olacağı muhtemel akademik gelişim kaybını Uygulamalı Dilbilim Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi – Türk İşaret Dili Öğretmeni Bahtiyar Makaroğlu aşağıdaki şekilde açıklamaktadır:

> *"Örneğin çizgi filmler, çocuğun zevkli vakit geçirmesinin yanı sıra kavram gelişimi konusunda büyük fayda sağlamakta ve bilişsel gelişime yardımcı olmaktadır. "Signing Time!" gibi farklı yaş gruplarına göre hazırlanan birçok çizgi film, hem işaret dili edinimine hem de altyazı verildiği takdirde büyük yaşlarda konuşma dili öğrenimine yardımcı olmaktadır. Bilgi programlarının neredeyse tamamında işaret dili çeviri hizmeti bulunmadığı için Türkiye'deki Sağır toplumu, bu hizmetleri veren çevrimiçi yabancı televizyon kanallarını izlemektedir… Sağır bireylerin fizyolojik durumları göz önünde bulunduğunda, "erişebilir dil" konumunda sadece işaret dilinin olduğun gözlemlenmektedir. Örneğin ileri düzeyde işitme kaybı olan bireyin Türkçe öğrenebilmesi sadece "yazılı girdi" ye dayanmaktadır. Öte yandan işiten akranı okul yaşına gelene kadar Türkçeyi tam anlamda edinmektedir. Bu doğrultudan bakınca sağır bireylerin medya erişiminde işaret dili çevirisinin olmaması, sadece ekranda gördükleri hareketlerden tüm konuşmayı ve içeriği sağır bireylerin anlaması beklenmektir. Günlük hayattaki yansımaya bu nedenle çocukluktan beri bakmak gerekmektedir. Sağır çocuğun "erişebilir*

[78] http://www.unicef.org/cwc/ (12.03.2018)

anadilinde", yani Türkiye'de Türk İşaret Dilinde çizgi film izleyememesi kavram gelişimi ve dolayısıyla bilişsel gelişimini etkilemektedir. Bu nedenle okul çağına geldiklerinde işiten akranlarından farklı şekilde çok az kavramı bilmekte, soyut kavramlarda güçlük çekmekte ve bu da eğitim yaşantısına doğrudan yansımaktadır. Okul sürecinde bilgi içerikli programların çeviri içeriğinin az olması, haber programlarına sınırlı erişimin olması akademik gelişimine engel oluşturmaktadır. İleriki yaşlarda ise Sağır bireyin istediği değil ona verilen kadar erişim olanağı bulunacağı için entelektüel gelişimden çok söz edilememektedir. Bu nedenle Sağır toplumunun çoğu, görsel öğrenmeyle başarabilecekleri grafik tasarım, seramik, ressamlık gibi mesleklere yönlenmektedir. Tabi ki bu sorunu tek boyutlu düşünmek imkansız olması rağmen medya erişiminin tam olarak sağlanmaması da akademik gelişimin önünde büyük engel olarak kalacaktır."

Van İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği Başkanı Filiz Yörükoğlu medya içerik üretim sürecindeki karar vericileri aşağıdaki hususta uyarmaktadır:

"İşitme engelliler somut, soyut kavramları anlamakta sorun yaşamaktalar. Özellikle yapılan çalışmalarda bu konuya dikkat edilmesi gerekir."

3.7.Kültürel Değerlere Etki

Bu bölümde görsel-işitsel medyanın işitme engelli bireylerde kendi ana dillerine yönelik kavram gelişimine ilişkin yaratabileceği katkı ve destek hizmetlerin sunulmamasının dilde kültürel aşınmaya sebebiyet verecek olması üzerine ifade edilmiş olan görüşlere yer verilecektir.

Ayrıca konunun özellikle çocuklar açısından da değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira ÇHS'de belirtilen çocuk haklarından olan "kültürel kimlik geliştirme" ve "kültürel değerleri ve inançları ile onur duyma" hakları da görsel-işitme medyada kendilerine yönelik içerik sunumunu gerekli kılmaktadır.[79]

[79] http://www.unicef.org/cwc/ (12.03.2018)

Yabancı dilde üretilmiş işaret dili tercümanı ihtiva eden ya da altyazılı içeriklerin farklı kültürlerin etkisinde kalma hususunda olumsuz etkileri olabildiğini, bu sebeple yerli içerik üretiminin milli bir husus olduğunun altını çizen İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği Erişilebilirlik Komisyonu Başkanı Onur Cantimur bu konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

> *"Türkçe altyazılı ve işaret dili tercümanlı filmler, diziler, tv haberleri, bilgilendirme kamu spotları, belgeseller. Eğer altyazılı ve tercümanlı olursa izlemeyecekleri program türü yok. Anladıkları her program ilgilerini çeker. Çünkü bilgiye açlar. Ancak yerli yapımlarda "erişilebilirlik" olmadığı için standart altyazı bulunan yabancı filmleri ve programları izleyebiliyorlar. Bu da yabancı kültürün etkisinde kalmaya ve kültürel dejenerasyona yol açmaktadır."*

Bu konuda işitme engelli bireylerin kavramsal açıdan kültürel dejenerasyona karşı savunmasız kaldığını Uygulamalı Dilbilim Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi – Türk İşaret Dili Öğretmeni Bahtiyar Makaroğlu aşağıdaki şekilde belirtmektedir:

> *"Uluslararası İşaret Dilinde haber yapan bu kanalları takip eden ülkemizdeki Sağır Toplumu bu dilin etkisinde kalarak birçok yabancı sözcüğü Türk İşaret Diline ödünç almaktadır. Bu nedenle farklı türde içerik sunulmaması sorunu eğitim, dil gelişimi, akademik performans gibi birçok yönde etkili olmaktadır."*

3.8.Toplumsal Entegrasyon İle Bağlantı

Bu bölümde işitme engelli bireyler için sunulan destek hizmetleri ile ilgili yaygın düşünce hem toplumla hem de yakın çevreleri ile uyumlaşmaya olanak sağlaması olarak ifade edilmektedir. Bu uyumun bilgiye erişimi ayağı hayati öneme sahip olmakla birlikte işitme engelli bireyler için aileleri ile birlikte takip edebilecekleri bir dizinin, bir eğlence programının olması bile büyük bir mutluluk kaynağı olmaktadır.

Medyaya erişebilmenin, dünyada ve yaşadığı ülkede nasıl gündemler oluştuğuna dair bilgi sahibi olmak isteyen işitme engelli bireylerin, hizmetlerin

yetersiz olması sebebiyle içinde bulunacakları ayrıştırılmış durumu İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği üyesi Dila Şengel aşağıdaki şekilde ifade etmektedir:

> *"Tüm işitme engellerin haber alma konusunda sıkıntı yaşadıklarını ve tahminlerimle, internet üzerine haber okuyarak, haber aldıklarını düşünüyorum. Eğer ki her haber bültenlerine işaret diliyle anlatım olsaydı, bizlerin var olduğunu hissettirirdi."*

İşitme engelli bireylerin toplumun içinde, ayrıştırılmamış hissetme ile ilgisini İşitme engelliler öğretmeni Adnan Üreer aşağıdaki şekilde ifade etmektedir:

> *"Yaşadığı hayatı, ülkeyi, dünyayı anlamak herkes gibi önemsedikleri ve topluma entegrasyon açısından önemli bir konudur. Medyaya ulaşamayan herhangi engelli birey kendini toplumun parçası gibi hissetmez."*

3.9.Aile ve Yakın Çevrede Karşılaşılan Sorunlar ve Yaşam Pratikleri

Bu bölümde görsel-işitsel medyanın işitme engelli bireylerin aileleri ve yakın çevreleri ile ilişkileri açısından nasıl bir noktada konumlandığı irdelenecektir. Destek hizmetlerin sunulmaması nedeniyle işitme engelli topluluğun enformel özgürlüğünün kısıtlanıyor oluşu sonucu bilhassa haberleri yakın çevrelerine, ebeveynlerine, çocuklarına anlattırmaları gibi durumların kendilerini yük olarak hissetmelerine sebebiyet verdiği görülmektedir.

İşitme engelli bireylerin eğitimlerine yönelik çalışmalarının geçmişte çoğunlukla ailelerinin desteğiyle gerçekleştirilmesi gerçeğine benzer şekilde, medyaya erişimleri de çoğunlukla ailelerinin çabalarıyla sağlanmaktadır.[80] Zira bu anlayışa paralel olarak yakın zamana kadar "erişilebilirlik" kavramı engelli bireye bir diğer kişinin destek sağlaması zemininde tanımlanmaktaydı.[81]

[80] Cem Girgin, İşitme Engelli Çocukların Eğitimine Giriş, Eskişehir, 2003.
[81] Cintas J., Orero,P., Remael, Media For All: A Global Challenge, Amsterdam-New York,2007, s.13.

Hane içindeki işitme engelli bireye haberlerin işaret dili vasıtasıyla diğer aile bireyleri ya da yakınlar tarafından anlatılmasına ihtiyaç duyulması, işitme engellilerin bireyselleşmesinin ve bağımsızlaşmasının önündeki engellerden biri olarak ifade edilmektedir. Bu hususta kendini aile ya da yakın çevredeki kişilere karşı bağımlı hissetmenin psikolojik bir baskı unsuru olduğu da belirtilen bir diğer husustur.

Bu konuya ilişkin hissiyatını İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği Erişilebilirlik Komisyonu Başkanı Onur Cantimur şu şekilde ifade etmektedir:

> *"İşitme engelli birey sık sık yanındaki işiten bireye TV'de ne dendiğini sormaktadır. Bu da refakatçıyı hem fiziksel hem zihinsel açıdan yormaktadır. Eşim Türk filmi izlemek istiyor fakat ben Türkçe filmleri anlayamadığım için izlemek istemiyorum. Bu da hem beni hem de eşimi üzüyor."*

3.10. Tercih Edilen Program Türleri

Bu bölümde işitme engelli bireylerin hangi içerikleri tercih ettiğine ilişkin görüşler değerlendirilmiş olup tercihlerin toplumun genelinden bir sapma göstermediği ve ne yazık ki tercihlerin kişisel beğeni kriterlerinden öte işaret dili ve altyazı gibi destek hizmetlerinin sunulup sunulmamasına göre şekillendiği gözlemlenmiştir.

Bu hususta tercihlerin farklılaşmadığını Uygulamalı Dilbilim Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi – Türk İşaret Dili Öğretmeni Bahtiyar Makaroğlu

> *"Genel toplumun tercihlerine benzer şekilde, sağır toplumu en fazla dizileri izlemeyi tercih etmektedir."*

şeklinde, İşitme Engelliler Özel Eğitim Öğretmeni Adnan Üreer ise,

> *"Bireysel farklılıklar göstermektedir. Ama ana akım trendlerinden etkilenmektedirler."*

şeklinde ifade etmektedir.

İşitme Engelliler Özel Eğitim Öğretmeni Hasan Hüseyin Sacı en çok tercih edilen program türünün *"haberler"* olduğunu belirmektedir.

Uğurlu İşitme Engelliler Eğitim Derneği Başkanı Hülya Erden ise aşağıdaki ifadeleri aktarmaktadır:

> *"İşitme engelliler en fazla TV de haber ve yarışma programlarını tercih etmektedirler."*

3.11. Şikayet ve Önerilerin İletilebileceği Mecraların Bilinirliği ve Erişilebilirliği

Bu bölümde işitme engelli bireylerin görüşmelerde bahsi geçen şikayetlerini yetkili mercilere iletebilecekleri mecralara ilişkin bilgi sahibi olup olmadıkları hususu irdelenmektedir. BİMER, CİMER aracılığıyla RTÜK'e şikayetlerin iletilebileceğine ilişkin bilgi sahibi olunduğu görülmektedir.

Şikayet ve önerilere ilişkin bildirim yapılmasına ilişkin sistemlerin de işime engelli dostu destekleyici uygulamalara sahip olması gerektiğini Uygulamalı Dilbilim Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi – Türk İşaret Dili Öğretmeni Bahtiyar Makaroğlu aşağıdaki şekilde belirtmektedir:

"Sağır toplumu içerisinde çok az orandaki bilinçli kişiler, şikayetlerini RTÜK veya BİMER üzerinden gerçekleştirmektedir. Fakat buradaki en büyük engel, "dil erişimi" olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişilerin Türkçe bilgilerinin sınırlı olması ve problemlerini istedikleri gibi ifade edememeleri nedeniyle ya şikayetleri geri dönmekte ya da şikayet etmekten vazgeçmektedirler. Bu kapsamda yapılacak öncelikli iş, "video şikayet" altyapısını hazırlayıp kişilerin Türk İşaret Dilinde anlattıkları şikayetlerini sisteme yüklemesinin ve yüklenen videonun tercümanlar aracılığıyla Türkçeye çevrilip ilgili mercilere ulaştırılmasının sağlanmasıdır."

BİMER, CİMER aracılığıyla RTÜK'e şikayetlerin iletilebileceğine ilişkin bilgi sahibi olunduğunu Van İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği Başkanı Filiz Yörükoğlu

"İşitme engelli bireyler STKlar, BİMER, CİMER, Ombudsmanlık kurumlarına şikayet edebileceklerini biliyorlar."

şeklinde,

İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği Erişilebilirlik Komisyonu Başkanı Onur Cantimur ise:

"Genelde şikayet denince akla "bimer.gov.tr" ve RTÜK şikayet web sayfası gelmektedir."

şeklinde ifade etmektedir.

3.12. Destek Hizmetlere Bedel Ödenmesi

Bu bölümde gelişen teknoloji ile isteğe bağlı yayıncılık alanında altyazı hizmetlerinin belirli bir bedel karşılığında seçimlik olarak sunuluyor olması ile işitme engelli bireylere yönelik içerik üretiminin sınırlı oluşu sorunu belli oranda gideriliyor olsa da bu hizmetin kapsamının en önemli sınırlayıcısının mali erişilebilirlik olduğu

hususu ele alınacaktır. Elbette bahsi geçen isteğe bağlı hizmet yayıncıları tarafından sunulan seçimlik altyazı hizmeti analog karasal yayıncılıkta uygulama bulamamaktadır.

İfade ve haber alma özgürlüğünün kapsayıcı ve bedelsiz olması ihtiyacı elbette kamusal önlemleri gerektiren bir konudur. Televizyon yayınlarına erişim konusunda ücretsiz olması sebebiyle analog-karasal yayından işitme engellilere yönelik içerik sunumunun teminine ilişkin kamusal önlemlerin alınması gerektiği yapılan görüşmelerde en sık ifade edilen hususlardandır.

Bu konuda Uygulamalı Dilbilim Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi – Türk İşaret Dili Öğretmeni Bahtiyar Makaroğlu aşağıdaki şekilde beyanda bulunmaktadır:

> *"TRT ve özel kanallar, belli programlarda işaret dili tercümanı ve altyazı desteğini ücretsiz olarak sağlamaktadır. Buna karşın yukarıda belirtildiği gibi internet üzerinden yapılan yayınlar doğrudanın aksine dolaylı bir ücret oluşturmakta ve internet kullanımını etkilemektedir. Digitürk gibi platformlar ise belli filmlerde veya dizilerde kullanıcının seçimine bağlı olarak işaret dili çevirisi ve/veya altyazı desteği sunmaktadır. Fakat bu platformlara üyelik belli bir ücretle ve paketle olduğu için tamamen ücretsiz olduğunu söylemek çok zor."*

3.13. Ülkemizdeki Engelsiz Yayın Uygulamaları

Bu bölümde ülkemizdeki görsel-işitsel medyanın işitme engelli topluluğa yönelik sunulan hizmetlerinin genel görünümü çıkarılmakta, medya hizmet sağlayıcı kuruluşların konuya ilişkin yaklaşımı değerlendirilmektedir. Bu bağlamda kamu yayıncısı konumundaki TRT yapımlarının ve özel kuruluşlardan Fox TV ve Kanal D yapımlarının başarılı bulunduğu fakat bu örneklerin artmasının temenni edildiği görülmektedir.

Medya içeriklerinin en başından itibaren işitme engelli bireylerin becerilerine uygun hazırlanması gerektiğini, İşitme Engelliler Özel Eğitim Öğretmeni Adnan Üreer:

> *"...medya içerikleri okuma-yazma becerileri açısından işitme engellilerin sahip oldukları becerilerinin üzerinde yeterlilikte hazırlanmaktadır."*

şeklinde; İşitme Engelliler Özel Eğitim Öğretmeni M.Fatih Adıyaman ise,

> *"İşitme engellilerin okuduğunu anlama noktasında ciddi problemleri var. Tüm medya organlarının işaret dili ve yazılı metnin işitme engellilerin dil ve bilgi düzeyine uygun olarak basitleştirilmesi ve görsel öğelere daha çok yer verilmesi sorunlara ilaç olabilir."*

şeklinde ifade etmektedir.

Engelsiz yayınların en önemli yönünün gündemi yakalama anlamına seri şekilde ulaşılabilirlik sunması olduğunu İşitme Engelliler Özel Eğitim Öğretmeni Adnan Üreer aşağıdaki şekilde ifade etmektedir:

> *"Medya kullanımı ve okur-yazarlığı açısından "ivedilik" önemlidir. Altyazılı veya tercümanlı içeriklerin normal zamandan sonra yayınlanıyor olması kullanımı azaltmaktadır. Gündem hızlı değişmektedir. Ve normal bireylerle beraber gündemi takip etmektedirler."*

Kamusal yayıncılık boyutuyla büyük sorumluklar alan ve alanda yol açıcı olan TRT'nin engelsiz yayınlarının yeterince bilinirliği olmadığını, halihazırda daha fazla tanıtım yapmakta olan FOX TV'nin yayınlarına erişebildiğini ve engelsiz yayınların işitme engelli bireyleri ve yakın çevrelerini mutlu ettiğini İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği Erişilebilirlik Komisyonu Başkanı Onur Cantimur şu ifadeleri ile özetlemektedir:

"TRT'nin böyle bir hizmetinden haberim yok. Bu tür yayınlar için tanıtım eksikliği var. Alandaki sivil toplum kurumlarıyla daha yakın ilişkiler içinde bulunabilirler. Sadece internet üzerinde olması "soyutlanma" hissi veriyor. Kanalları geçerken FOX TV kanalında Türkçe altyazılı diziye rastladım. Mutlu oldum."

Engelsiz yayınlar vasıtasıyla işitme engelli bireylerin haber alma özgürlüğünün kısıtlılığının boyutlarının azaltıldığını ancak uygulamaların yetersizliğinin sosyal medyaya yönelime sebebiyet verdiğini Uygulamalı Dilbilim Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi – Türk İşaret Dili Öğretmeni Bahtiyar Makaroğlu aşağıdaki şekilde belirtmektedir:

"...Sebeder ile birlikte yürütülen Engelsiz TRT, Engelsiz Kanal D projeleriyle ise en çok izlenen dizilerin Türk İşaret Dili çevirilerini web sitelerinden Sağır toplumu takip etmesine karşın bu çevirilerin dizi saatinden veya gününden sonra verilmesi, herkesin evinden bilgisayar veya akıllı televizyonların bulunmaması, ayrıca internet kotası açısından fazladan bir maliyet ortaya çıkarması nedeniyle hedeflenen düzeyde olmadıkları belirtilebilir. Bu kapsamda, Sağır Toplumunun önde gelen ve Türkçe konusunda daha yetkin bireyler, özellikle önemli haberlerin metinlerini ajanslardan, haber sitelerinden okuduktan sonra Türk İşaret Dilinde çevirisini yapmakta ve Sosyal Medya'da paylaşarak bir tür habercilik görevi yapmaktadır. Bu videoların ortalama 20.000 gibi izleyici sayılarını ulaştığı düşünüldüğünde, işitme engellilerin engellerini kendilerinin kaldırdıkları görünmektedir. Geçmişte Duymaz TV gibi web sitesi üzerinden yayın yapan ve Sağır Toplumuna hizmet eden televizyon kanalları ortaya çıkmasına karşın mali sorunlar nedeniyle kapandı. Şuanda ise İşaret Adam Akademi, Mesut Öztürk TV ve Engelsiz Beştepe (Sessiz Gazete), Facebook, Youtube gibi ortamlarda Haber çevirisi hizmeti vermektedir. Medya konusundaki Web sitelerinin ise içeriklerini Sağır Toplumuna yönelik işaret dili türünde güncellemedikleri nedeniyle video sunumunun çok rahat olduğu çevrimiçi ortamlarda bile maalesef çok fazla gelişmeden bahsedilememektedir."

TRT yayınlarının alanda öncü olduğunu, altyazı ve işaret dili tercümanı hizmetlerini sunduğunu ancak iki hizmetin aynı anda sunumunun çok daha etkili olacağını Uğurlu İşitme Engelliler Eğitim Derneği Başkanı Hülya Erden şeklinde belirtmektedir:

"İşitme engelli bireylerin medyaya erişimleri için çok ciddi anlamda bir içerik üretilmemektedir. Bazı firmalar kısa da olsa bazı programlar hayata geçirmişlerdir ama eksik yönleri çok fazla olmuştur. TRT engelliler alanında

en fazla çalışma yapan TV kanalıdır. Daha önce çoğu programı izlemekte zorluk çekerken şimdi hemen hemen tüm programları izleyebilmektedirler. Yine de işaret dili programlarda çok fazla kullanılmadığı için anlamakta zorluk çekmektedirler. Programlarda işaret diline daha fazla yer verilmesi gerekmektedir… Hem işaret dili tercümanı hem de altyazı aynı anda bulunmalı çünkü birçok işitme engelli işaret dilini bilmiyor."

İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği üyesi Murat Hakan Güneş bilhassa TRT'nin engelsiz yayın uygulamalarının özel medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar içinde zaruri olması gerektiğine ilişkin görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmektedir:

"Çalışma umut verici noktada ancak bunun yayın kuruluşları için opsiyonel değil de yayıncılıkta kural olarak konması gerekir ki tüm kanallar benimsesin."

3.14. Politika, Proje Ve Standartlar

Bu bölümde politika tasarımlarının yetersiz olduğu, bilhassa sistematik olmaktan öte kısa vadeli, özenli olmayışı ve engelli bireylerin bakış açısıyla görüşmeler sonucu elde edilen bulgulardandır. Ayrıca bu durumun, işitme engelli bireylerde toplumdan dışlanma ve önemsenmediklerine ilişkin algıların oluşmasına sebep olduğu görülmektedir.

Standart ve politika geliştirilmesine ilişkin süreçlerin katılımcı olmamasının sebebiyet verdiği olumsuzlukları ve proje ve faaliyetlerin yeterince etkili ve verimli olmadığını İşitme Engelliler Özel Eğitim Öğretmeni Adnan Üreer aşağıdaki şekilde ifade etmektedir:

> *"Oldukça fazla şekilde projeler üretilmektedir. Fakat bu projeler işitme engelliler tarafından değil diğer bireylerin stereo tip yaklaşımları sonucunda yapıldığından etkili olmaktan uzaktır. Tepeden inme biz size böyle yardım etmek istiyoruz tarzı yaklaşımlar yararlı olmaktan uzak kalmaktadır. Devlet bu konuda örnek çalışmalarda bulanabileceği gibi STK'ları teşvik etmelidir. Ne yapılacağını değil nasıl yapılacağı konusunda rehberlik etmelidir."*

Aynı hususta yasal düzenlemenin politika geliştirilmesine öncelikli olarak zemin hazırlaması gerektiğini Uygulamalı Dilbilim Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi – Türk İşaret Dili Öğretmeni Bahtiyar Makaroğlu şu şekilde ifade etmektedir:

> *"Özellikle Sağır Toplumu konusunda çalışan Sivil Toplum Kuruluşları, sağır bireylere yönelik sosyal medya kanallarının kurulması, canlı yayınları yapılması gibi birçok adım atmıştır. Bunun en büyük örneği Türk İşaret Dilinde yayın yapan Duymaz TV olmasına karşın özellikle mali sorunlar nedeniyle bu projeler sonlanmıştır. Bu nedenle yapılan projelerin katkısının yanı sıra sürdürülebilirliği büyük önem taşımaktadır… Son yıllarda engelli bireylere yönelik birçok proje gerçekleştirildi ve özel bütçeler ayrıldı. Ayrıca özel kuruluşlar birçok farkındalık çalışması yaparak bu sorunları göz önüne getirdi. Devletin konuya yaklaşımı olumlu yönde olmasına karşın yapılan çalışmaların sürdürülebilir olmaması, belirli standartların olmaması, yasal açıdan kanunlarla korunmaması nedeniyle iyi yaklaşımlar bile kötü sonuç verebilmektedir. Bu nedenle yapılacak yeni uygulamalardan önce yeni yasal çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır."*

Çalışmalarda Devletin elinin daha fazla hissedilmeye başlandığını Uğurlu İşitme Engelliler Eğitim Derneği Başkanı Hülya Erden aşağıdaki şekilde belirtmektedir:

> *"Çok geriye baktığımızda engellilerin fazla hakları yoktu. Onlar için çok ciddi anlamda çalışma yapılmamıştı ama şimdi öyle değil. Şimdi devlet daha fazla çalışma yapmakta ve engelliler için daha fazla içerik üretmeye çalışmaktadır ve desteklemektedir."*

Projelerin tasarım ve uygulanması sürecinde işitme engellilerle birlikte daha katılımcı bir süreç izlenmesi gerektiğini Van İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği Başkanı Filiz Yörükoğlu aşağıdaki şekilde ifade etmektedir:

> *"Projeler sürekli üretilmektedir fakat proje yapan bireylerin önyargıları, işitme engelli bireylerin hayatlarını bilememeleri yapılan işlerin olumlu dönütlerinin olmamasına sebebiyet veriyor."*

İşitme engellilere yönelik içerik üretimi gibi süreçlere işitme engelli topluluğun dahil olması gerektiğini İşitme Engelliler Özel Eğitim Öğretmeni Hasan Hüseyin Sacı aşağıdaki şekilde ifade etmektedir:

> *"İyi niyetli olduğunu düşünüyorum, ancak sağır bireylerle ilgili çalışmaların biraz yavaş ilerlediğini düşünüyorum…. Tamamıyla sağırlara özgü ve içeriğin sağılarca ve sağır toplumuna yakın bireylerce üretildiği televizyon kanalları ve sosyal medya mecralarının geliştirilmesi önerim var."*

Kamusal gücün artan etkisini İşitme Engelliler Özel Eğitim Öğretmeni M.Fatih Adıyaman şu sözleri ile beyan etmektedir:

> *"Devlet her türlü olumlu ve akılcı yaklaşımı desteklemektedir. Bu tür çalışmaların içinde olduğum için bundan çok eminim. Şu an bildiğim onlarca üniversite, bakanlık, Diyanet vb. birçok özel kurum işitme engellilerin ihtiyaçlarına cevap vermek adına projeler yapmaktadır. Ancak birçoğu işaret dili ve çeviri sözlüğü üzerine. Oldukça sınırlı düzeyde projelerin üretildiğini düşünüyorum. Maalesef ki."*

Proje ve politikalar hususunda umutlu olduğunu İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği üyesi Dila Şengel aşağıdaki şekilde ifade etmektedir:

> *"Çok ihtiyaç var ama çözüm üretmek için zamana bekleyeceğiz diye tahmin edemiyorum. İşitme engelli olarak sıkıntılarımız olacak ama el ele vererek, belki tüm güzelliklerle çözüm bulabiliriz diye düşünürüm."*

3.15. Sivil Toplum Kuruluşlarının Üstlendiği Rol

Bu bölümde işitme engelli bireylerin görsel-işitsel medyaya erişimine ilişkin çalışmaları bağlamında sivil toplum kuruluşlarının konumlandığı nokta belirlenmektedir. Konuya ilişkin genel kanının sivil toplum kuruluşlarının belirli çalışmalar ve projeler içinde olmalarına rağmen bu çalışmaların yeter düzeyde aktif olmadığı, kuruluşların farklı maddi kaygılar taşıyarak faaliyetlerini sürdürmeye yönelik çabalar içinde olduğuna ilişkin sonuçlar elde edilmektedir.

Bu hususta sivil toplum kuruluşlarının çabalarının sonuç odaklılık bağlamında yetersiz olduğunu İşitme Engelliler Özel Eğitim Öğretmeni Hasan Hüseyin Sacı şu şekilde ifade etmektedir:

> *"Çalışmalarını sorun tespiti noktasında anlamlı buluyorum ancak çözümün bir parçası olmak konusundaki istekliliklerinin yeterli olduğunu düşünmüyorum."*

Bu hususta sivil toplum kuruluşlarının önceliğinin maddi ve yönetsel kaygılar olduğunu Uğurlu İşitme Engelliler Eğitim Derneği Başkanı Hülya Erden:

> *"Bazı dernek ve federasyonlar sadece bağış toplamak için kurulmuştur. Proje, istihdam, eğitim, sağlık alanında ürettikleri hiçbir program bulunmamakta ve hizmet vermekte yetersiz kalmaktadırlar."*

şeklinde, İşitme Engelliler Özel Eğitim Öğretmeni M.Fatih Adıyaman ise,

"Federasyon ve dernekler olaya daha çok kazanç odaklı bakıyorlar. İktidar adına yapmış oldukları kavgaları da bunun göstergesi. Ancak çok iyi çalışan samimi insanlar da oldukça fazla."

şeklinde ifade etmektedir.

3.16. Araştırmaların Yetersizliği

Bu bölümde engellilik hakkında güvenilir, kapsayıcı, yıllara göre karşılaştırma yapmaya imkan verecek nitelikte verilerin sayıca az oluşu engelliliğe ilişkin kavramamızı ve önerebileceğimiz politika ve mevzuat değişikliklerini oldukça sınırlandırmakta olduğuna değinilecektir.[82]

Bu kapsamda; engel türleri ve çeşitli demografik faktörlere ilişkin engelli sayısı, engel durumlarının ağırlığı gibi bilgilere sahip olunmaması politika oluşturmaya yönelik bir içgörü oluşmasının ve insan odaklı politikaların geliştirilmesinin önündeki önemli engellerden biri olarak değerlendirilmektedir.

Zira ülkemizde engellilere ilişkin politikalara temel teşkil edecek ilk çalışmanın Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı ve Davlet İstatistik Enstitüsü tarafından ilk kez 2002 yılında yapıldığı bilinmektedir.[83] Bahsi geçen çalışmada da istatistiki verilerin değerlendirilmesine ilişkin kategorizasyon "Ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ve zihinsel özürlü nüfus" ile "Süreğen hastalığa sahip olan nüfus" şeklinde yapılmış olup başta işitme engellilik olmak üzere engel türlerinin özelinde herhangi bir ayrıma gidilmemiştir. Bu anlamda spesifik olarak işitme engellilere yönelik politika geliştirilmesi bağlamında veri temin etme ve fikir verme işlevine haiz olmadığı görülmektedir.

[82] Dünya Engellilik Raporu, Dünya Sağlık Örgütü, 2011.
[83] Türkiye Özürlüler Araştırması, DİE/TÜİK, 2002.

Engellilerin medyaya erişimi hususunda yapılmış en önemli çalışmanın ise Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun 2007 yılında yayınlamış olduğu Özürlülerin Televizyon İzleme/Dinleme Eğilimleri Kamuoyu Araştırması olduğu bilinmektedir.

3.17. Mevzuat

Bu bölümde işitme engelli topluluğunun görsel-işitsel medyaya erişimine ilişkin mer'i mevzuat incelenerek olumlu ve olumsuz yönleri görüşme sonuçları ışığında değerlendirilecektir. RTÜK mevzuatının gerekli düzenlemeleri yapmakla birlikte yeterli düzeyde olmadığına ilişkin görüşler bulunmaktadır. Görüşmelerde genellikle Devletin konuya yaklaşımının olumlu görüldüğü ancak yayın kuruluşlarının maddi kaygılar ile belirli sorumlulukları almaktan kaçındığı belirtilmektedir.

3 Mart 2011 tarihinde yürürlüğe giren, radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesi, ifade ve haber alma özgürlüğünün sağlanması, medya hizmet sağlayıcılarının idarî, malî ve teknik yapıları ve yükümlülükleri ile Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun kuruluşu, teşkilâtı, görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin usul ve esasları belirlemekte olan 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanunun Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun yapısına ilişkin 11 inci bölümünün Görev ve Yetkiler başlıklı 37. maddesinde *"Engellilerin ve yaşlıların yayın hizmetlerine ve yeni teknolojilere erişimini kolaylaştırmak amacıyla gerekli tedbirlerin alınmasını teşvik etmek."* hükmü bulunmaktadır.

6112 sayılı Kanunun mevzu hükmüne dayanılarak 3 Nisan 2014 tarihli ve 28961 sayı numaralı Resmi Gazete'de yayınlanan Yayın Hizmeti Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik'de *"Engellilerin yayın hizmetlerine diğer bireylerle eşit koşullarda erişimini sağlamak amacıyla; Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu kanallarında yayınlanan sinema ve televizyon için*

yapılmış filmler, diziler ile haber programlarında; üç yıl içinde yüzde otuza, beş yıl içinde yüzde elliye ulaşılacak şekilde işitme engellilere yönelik altyazı hizmeti seçeneğine yer verilmesi zorunludur." hükmüne ve *"Ulusal karasal yayın lisansına sahip özel medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar tarafından yayınlanan sinema ve televizyon için yapılmış filmler, diziler ile haber programlarında; üç yıl içinde yüzde yirmiye, beş yıl içinde yüzde kırka ulaşılacak şekilde engellilere yönelik alt yazı hizmeti seçeneğine geçilmesi zorunludur."* hükmüne yer verilmiştir.

BM Engelli Hakları Sözleşmesi[84] ve diğer uluslararası üst metinler ile çalışma raporlarında yer alan önerilere göre, en başta engellilerden bahsederken kullanılacak dilin aşağılayıcı olmasının önüne geçilebilmesi adına incinebilir grupları olumsuz kodlamamanın gerekliliğinden bahsedilmektedir. Bu kapsamda; Türkiye'deki mer'i mevzuatta "özürlülük" kavramı yerine "engelli" kavramının yer bulduğu görülmektedir.

İşitme engelli bireyler için görsel-işitsel medyada destek hizmetlerinin sunumunun medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar için ihtiyari bir uygulama olmaktan öte mevzuata dayanan bir zorunluluk olması ve yurtdışı örnekler incelenerek uygulamaya yönelik yönerge benzeri ikincil düzenlemeler ile uygulama detaylarının belirlenmesi gerektiğini Uygulamalı Dilbilim Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi – Türk İşaret Dili Öğretmeni Bahtiyar Makaroğlu aşağıdaki şekilde ifade etmektedir:

> *"Bu alanda kesinlikle mevzuat değişikliğine gidilmesi gerekmekle beraber canlı ve canlı olmayan yayınlarda tercüman pozisyonu, ekranın oranı, içeriklerin minimum çevrilme yüzdelikleri gibi birçok konuda yasal düzenlemeler ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yasal düzenlemelerin eksikliği nedeniyle maalesef iyi çeviriler bile çok kötü şekilde sunulmaktadır. Yapılacak değişiklikler bağlayıcı kurumların özelliklerine göre değişmekle beraber, bu kurumların uyması gereken standartlarını ortaya koymalıdır. Bu kapsamda yurtdışında yapılan birçok düzenleme ülkemizdeki mevzuatlara uygun hale getirilebilir. Yurtdışındaki örneklerde sağır bireylerin medya erişiminin nasıl sağlandığı düşünüldüğünde birçok çözüm açık bir biçimde görülmektedir. Burada önemli olan yasal düzenlemelerle işaret dili tercümanlığının ve altyazılarının belirli standartlarda olması, özel ve devlet televizyonlarının işaret dili çevirilerine yayınlarının belli saatlerinde zorunlu olarak süre*

[84] http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090714-1.html (09.04.2018)

vermesi ve kuralların bağlayıcı nitelikte olması sürdürülebilirlik açısından ilk yapılması gereken görevdir. ”

Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın sinema filmleri için altyazı gerekliliğine ilişkin tavsiye niteliğinde bir karar almış olmasına rağmen RTÜK’ün bu hususu mevzuat yoluyla hukuki zemine taşımış olmasından duyduğu memnuniyeti ve yayıncı kuruluşların bu konuda yeterince aktif davranmıyor olmasından duyduğu rahatsızlığı İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği Erişilebilirlik Komisyonu Başkanı Onur Cantimur aşağıdaki şekilde ifade etmektedir:

“Türkçe altyazı ve tercüman yok. Sadece TRT'de ve FOX TV'de tercüman gördüm. Bütün ana haber bültenlerinde Türkçe altyazı zorunlu olmalıdır. Zaten RTÜK altyazı yönetmeliği çıktığı halde halen Türkçe altyazı yok. Mevzuat var uygulama çok yavaş…Devletimiz RTÜK altyazı mevzuatı çıkararak olaya "insan hakları" temelinde yaklaştığını göstermiştir. Bu çok olumlu bir gelişmedir. Ancak mevzuatta kademeli geçiş öngörülmesine rağmen Kültür ve Turizm Bakanlığı ayrıca sinemalarda Türkçe altyazıyı zorunlu yapmalıdır.”

Yine kendisinin RTÜK’ün uygulamada değişikliğe gidebileceği nokta olarak aşağıdaki şekilde öneride bulunmaktadır:

“Yayınladığı programlarda Türkçe altyazıya geçmeyen televizyon kanallarına para cezası kesilmesi veya "BM engelli hakları sözleşmesi ve erişilebilirlik" hakkında mecburi kamu spotu yayınlamaları gibi yaptırımlar uygulanabilir.”

İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği üyesi Murat Hakan Güneş Türkiye’deki işitme engelli bireylerin medyaya erişim konusunda düzenlemenin ihtiyari olmaktan öte yasal zemine kavuşması gerektiğini *“Mevzuatta tüm kanallar için mecburi olması için çalışma yapılmalı.”* şeklinde belirtmektedir.

Van İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği Başkanı Filiz Yörükoğlu mevzuat zemini olmasına rağmen uygulamanın yetersizliğini *“Var olan kanunlara uyulmamakta”* ifadeleri ile belirtmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, görüşmelerden elde edilen bulgular ve alanyazından elde edilen bilgiler ışığında tespit edilmiş olan sorunlara ilişkin; Türkiye Cumhuriyeti devletinde alanla ilişkili başta düzenleyici ve denetleyici otorite olan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ve konunun sosyal yönünden sorumlu olan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olmak üzere kamu kurum ve kuruluşlarına, medya hizmet sağlayıcı kuruluşlara, araştırmacılara ve sivil toplum kuruluşlarına yönelik öneriler sunulmaktadır.

Yapılan çalışmalar neticesinde; bilhassa televizyon yayınları özelinde makro iletişim düzeylerinde, insanın dünya görüşünü yaygınlaştırma ve bilgiyi aktarma isteği ve ihtiyacının yansıması olan iletişim olgusunun, işitme engelli bireylere ulaşması ve kapsayıcı olması noktasında bir dizi problemle karşı karşıya olunduğu görülmektedir. Başka alanlarda olduğu gibi işitme engellilerin medyaya erişim konusundaki ihtiyaçları ve sorunlarına, tek boyutlu bakılması olası sonuçları görmeyi engellemektedir. Bu nedenle; bu çalışmada medyaya erişim sadece "televizyon izlemek" şeklinde düşünülmemektedir. İşitme engelli bireylerin medyaya erişimi; haber alma özgürlüğü, bilgiye erişim, eğitim, dil gelişimi, akademik performans, sosyal uyum gibi hususlardaki etkileri ile çok boyutlu olarak tartışılmaktadır. Konuya ilişkin sorunlar ve çözüm önerileri, daha çok ekran kültürüne dönüşmüş iletişim teknolojileri alanında karşılaşılan dijital ve enformasyonel eşitsizliklerin giderilmesi perspektifinden değerlendirilmektedir.[85]

[85] http://www.unicef.org/cwc/ (12.03.2018)

Bu kapsamda çalışma boyunca aşağıdaki sorulara yanıt aranmış olup elde edilen sonuçlar ve bunlara ilişkin öneriler bu soruları yanıtlama gayesi taşımaktadır:

- Türkiye'de işitme engellilerin görsel-işitsel medya hizmetlerine erişimi konusunda yaşadıkları sorunlar nelerdir?
- Türkiye'de işitme engellilerin görsel-işitsel medya hizmetlerine erişimi hususunda yapılan uygulamalar hakkında görüşler ve öneriler nelerdir?

Yukarıda yer alan soruların cevaplanmasına yönelik yapılan çalışmada elde edilen bulgular ve bunlara ilişkin yorumlar ışığında belirli başlıklar altında birtakım sorunlar tespit edilmiştir. Bu sorunların giderilmesine yönelik olarak görüşmecilerden alınan ve değerlendirilen çözüm önerileri oluşturulmuştur. İşitme engellilerin medya hizmetlerine erişimi hususunda karşılaşılan sorunlar ve sorunların giderilmesine yönelik çözüm önerileri ve bu kapsamda medya hizmet sağlayıcı kuruluşlardan beklenenler, özetle belirtmekte olan tablolar aşağıdaki şekildedir:

Tablo 5: Medyaya Erişim Kanalları, Haber Alma Özgürlüğü ve Ülkemizdeki Engelsiz Yayın Uygulamalarına İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sorunlar	Çözüm Önerileri
➢ Televizyon yayınlarında işitme engelli bireylere yönelik altyazı ve işaret dili tercümanı gibi destek hizmetlerinin yeterli düzeyde sunulmuyor olması sebebiyle; bilhassa haber alma noktasında güvenilirliği ve tarafsızlığı belirsiz, amatörce hazırlanan sosyal medya yayınlarının tercih edilir duruma gelmesi. ➢ Bilhassa "Son Dakika" haberleri başta olmak üzere haber bültenlerine erişimin sınırlılığı sebebiyle gündemin takip edilememesi ve "haber alma özgürlüğü" ile "bilgiye erişim" gibi hakların engellenerek telafisi imkansız durumlarla yüz yüze gelinmesi.	✓ İşitme engelli bireylerin haber alma ve bilgiye erişim haklarının teminine yönelik olarak bilhassa "Son Dakika" haberleri başta olmak üzere haber bültenlerinde altyazı ve/veya işaret dili tercümanı gibi destek hizmetlerinin belirtilen teknik ve içeriksel kriterlere uygun şekilde sunulması, ✓ İşaret dili uzmanlarından oluşan bir çalışma ekibi oluşturulması, ✓ İşitme ve işitme-görme engelli toplumla uzun süreli ilişki kurulması, ✓ İşitme engelli dostu bir kullanıcı geri bildirim sistemi kurulması.

Tablo 6: İşaret Dili Tercüme ve Altyazı Hizmetlerine İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sorunlar	Çözüm Önerileri
➢ İşaret dili tercüme hizmeti sunulup sunulmaması, tercümanın boyutu, konumu, niteliksel yeterlikleri gibi hususlara ilişkin farklı ve keyfi uygulamaların, işitme engelliler açısından özellikle televizyon yayınlarına erişilebilirliği kısıtlaması. ➢ Altyazı hizmeti sunulup sunulmaması ve altyazının boyutu, konumu, rengi, içeriğinin düzenlenmesi gibi hususlara ilişkin farklı ve keyfi uygulamaların, işitme engelliler açısından özellikle televizyon yayınlarına erişilebilirliği kısıtlaması.	✓ Tercümanın ekran boyutu ve konumu, niteliksel yeterlikleri gibi hususlara ilişkin farklı ve keyfi uygulamalardan kaçınılarak standartlara ilişkin üst metinler, bu çalışmanın ilgili "İşaret Dili" bölümü ve yurtdışı uygulamaları incelenerek işaret dili tercüme hizmeti sunulması, ✓ Altyazının boyutu, konumu, rengi, içeriğinin düzenlenmesi gibi hususlara ilişkin farklı ve keyfi uygulamalardan kaçınılarak standartlara ilişkin üst metinler, bu çalışmanın ilgili "Altyazı" bölümü ve yurtdışı uygulamaları incelenerek altyazı hizmeti sunulması.

Tablo 7: Tematik Yayın İçeriklerine İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sorunlar	Çözüm Önerileri
➢ Eğitim-kültür, çocuk programları-çizgi film, belgesel, spor, dini yayın gibi çeşitli temalarda yapılan eğitsel programlarda işitme engellilere yönelik işaret dili tercüme ve altyazı gibi destek hizmetlerinin sunumunun sınırlı olmasının, görsel-işitsel medyanın üstlendiği eğitsel ve kültürel rolün işitme engelli topluluğu açısından gerçekleştirilememesi.	✓ Eğitim-kültür, çocuk programları-çizgi film, belgesel, spor, dini yayın gibi çeşitli temalarda yapılan eğitsel ve kültürel programlarda işitme engellilere yönelik işaret dili tercüme ve altyazı gibi destek hizmetlerinin sunumunun arttırılması ve geliştirilmesi.

Tablo 8: Kavram Gelişimi ve Kültürel Değerlere Katkıya İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sorunlar	Çözüm Önerileri
➢ Eğitim-kültür, çocuk programları-çizgi film, belgesel, spor, dini yayın gibi çeşitli temalarda yapılan eğitsel programlarda işitme engellilere yönelik işaret dili tercüme ve altyazı gibi destek hizmetlerinin sunumunun sınırlı olmasının, görsel-işitsel medyanın üstlendiği eğitsel ve kültürel rolün işitme engelli topluluğu açısından gerçekleştirilememesi.	✓ Eğitim-kültür, çocuk programları-çizgi film, belgesel, spor, dini yayın gibi çeşitli temalarda yapılan eğitsel ve kültürel programlarda işitme engellilere yönelik işaret dili tercüme ve altyazı gibi destek hizmetlerinin sunumunun arttırılması ve geliştirilmesi.

Yukarıda bahsi geçen sorunlar ve bu sorunlara ilişkin medya hizmet sağlayıcı kuruluşlara yönelik çözüm önerilerinin yanı sıra, kamu kurum ve kuruluşları, araştırmacılar ve sivil toplum kuruluşlarına yönelik öneriler de bulunmaktadır.

Görüşmecilerin ifadeleri doğrultusunda devletin konuya yaklaşımının genel anlamda olumlu görüldüğü sonucuna ulaşılmaktadır. Görüşmeciler tarafından; RTÜK mevzuatının çeşitli düzenlemeleri içeriyor olmakla birlikte yeterli düzeyde olmamasının yanı sıra medya hizmet sağlayıcı kuruluşların maddi kaygılar ile belirli sorumlulukları almaktan kaçınıyor olması sebebiyle, kanuni çerçeve ve ikincil düzenlemelerin gözden geçirilmesine ilişkin çalışma yapılması, mevzuata uygunluk açısından denetimlerin ve hukuki müeyyide uygulamalarının arttılması talep edilmektedir. Buna ek olarak; medya hizmet sağlayıcı kuruluşların sunacakları işaret dili tercüme ve altyazı destek hizmetlerine ilişkin standartları belirleyen kılavuzların hazırlanmasının uygulamada tutarlılığı sağlayacağı belirtilmektedir.

Görsel-işitsel medyaya ilişkin şikayet ve önerilerin hangi kanallar vasıtasıyla iletilebileceği işitme engellilerce biliniyor olmasına karşın, işitme engelli bireylerin dil kullanım becerilerinin sınırlı olması sebebiyle problemlerin ve önerilerin yazılı olarak istenildiği gibi ifade edilemiyor ve bu sebeple öneri ve şikayetlerin amacına ulaşamıyor olması önemli bir sorun olarak ifade edilmektedir. Bu sebeple; ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından, işitme engelli bireylerin işaret dilinde anlattıkları şikayetlerini sisteme yüklemesi ve yüklenen videonun tercümanlar aracılığıyla çevrilip ilgili mercilere ulaştırılmasına imkan sağlayacak "video şikayet" teknik altyapısının oluşturulması talep edilmektedir.

Politika geliştirilmesine ilişkin süreçlerin katılımcı olmamasının politika tasarımlarının yetersiz, bilhassa sistematik olmaktan öte kısa vadeli olmasının, proje ve faaliyetlerin yeterince etkili ve verimli olmamasına sebebiyet vermesi sebebiyle standart ve politika geliştirilmesine ilişkin süreçlerde rol alan tüm kurum ve kuruluşların, işitme engelli paydaşlarını ve ilgili uzmanları süreçlere dahil etmesi

beklenmektedir. Bilhassa sivil toplum kuruluşlarının üstlendiği rolün bu konu özelinde yetersiz kaldığı, bu kuruluşların daha aktif görev alması gerektiği değerlendirilmektedir.

Engellilik hakkında güvenilir, kapsayıcı, yıllara göre karşılaştırma yapmaya imkan verecek nitelikte araştırmaların nicelik ve nitelik yönünden arttırılmasının, ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından teşvik edilmesi politika oluşturmaya yönelik bir içgörü oluşmasının ve insan odaklı politikaların geliştirilmesinin yolunu açacaktır.

Yukarıda bahsi geçen önerilerin değerlendirilmesi neticesinde işitme engelli bireylerin aile ve yakın çevre başta olmak üzere hissettikleri toplumsal ayrışma azalacak, işitme engelli bireyler program tercihlerini kendilerine destek hizmetleri ile sunulan programlardan ziyada kişisel tercihlerine göre belirleyebieceklerdir. Zira ifade edilen en temel sorunun toplumdan ayrışmış hissetmeleri olması sebebiyle bu algının değiştirilmesine yönelik programlar oluşturulmalıdır. Buna ek olarak; medya içeriklerinin işaret dili tercümesi ve altyazı gibi destek hizmetlerini içeriyor olması neticesinde, uydu ve kablo yayın ortamlarından platform işletmecileri tarafından seçimlik olarak sunulan altyazı gibi teknolojik desteklerin analog-karasal yayında dahi bedelsiz sunumu mümkün olabilecektir.

Nihai olarak; bu çalışmanın, insan olmanın bir parçası olan engelleri ortadan kaldırmaya ve engelli bireylerin hayatlarını iyileştirmeye yönelik politikalara temel hazırlayacak olanlara katkı sunma amacına ulaşması temenni edilmektedir.

KAYNAKÇA

Açıköz, H. Mustafa (2003), İletişim Felsefesine Giriş, İstanbul.

BM (1945), Birleşmiş Milletler Antlaşması.

https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf (06.06.2018)

BM (1989), Çocuk Hakları Sözleşmesi

http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/birlesmismilletler.pdf (02.03.2018)

BM (2006), Engelli Hakları Sözleşmesi

http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090714-1.htm (06.06.2018)

Census (2006), Volume 11: disability, carers and voluntary activities. Dublin, Stationery Office, 2007

http://www.cso.ie/census/census2006_volume_11. html (16.03.2018)

Cintas J., Orero,P., Remael,A., 2007, Media For All: A Global Challenge, Amsterdam-New York.

Çağlar, Selda (2011), Engelli Hakları Sözleşmesi'nde Ayrımcılık Yasağı ve Türkiye'nin Uyum Sorunu

https://jurix.com.tr/article/10944 (17.04.2018)

Engellilik ve Etik (2017), Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir.

http://engelsiz.deu.edu.tr/engellilik-ve-etik/ (12.03.2018)

Dünya Engellilik Raporu (2011), Dünya Sağlık Örgütü.

https://eyh.aile.gov.tr/data/5480490c369dc57170df34bd/Dunya%20Engellilik%20Raporu%20Yonetici%20Ozeti.pdf (12.03.2018)

Uluslararası İşlevsellik, Engellilik ve Sağlık Sınıflandırması (2011), Dünya Engellilik Raporu, Dünya Sağlık Örgütü.

https://eyh.aile.gov.tr/data/5480490c369dc57170df34bd/Dunya%20Engellilik%20Raporu%20Yonetici%20Ozeti.pdf (12.03.2018)

Engelli ve Yaşlı Bireylere İlişkin İstatistiki Bilgiler (2017), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetler Genel Müdürlüğü İstatistik Bülteni.

https://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/arge-ve-istatistik (06.05.2018)

Erbil, Erdoğan F. (2010), Türkiye'de Özürlü Yoksulluğu ve Mücadele Politikalarının Değerlendirilmesi: Ankara Keçiören Örneği, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayın No:50, Ankara.

European Commission, 2010.

https://datacollection.jrc.ec.europa.eu/ars/2010 (19.05.2018)

Eurostat, 2016.

http://ec.europa.eu/eurostat/ (19.05.2018)

Gegez, A. Ercan (2005), Pazarlama Araştırmaları, Beta Basım, İstanbul.

Geray, Cevat (2011), Dünden Bugüne Kırsal Gelişme Politikaları, Phoneix Yayınevi, Ankara.

Girgin, Cem (2003), İşitme Engelli Çocukların Eğitimine Giriş, Eskişehir.

Gönenç, Özgür. (2007) İletişimin Tarihsel Süreci, İletişim Fakültesi Dergisi,

http://ecmelkytz.net/blog/2014/11/29/chroma-key-nedir/ (17.03.2018)

http://eyh.aile.gov.tr/haberler/sagir-toplumu-medya-kultur-ve-sanata-erisim-icin-biraraya-geldi (17.01.2018)

http://pagines.uab.cat/hbb4all/sites/pagines.uab.cat.hbb4all/files/sign_language_interpreting_in_hbbtv.pdf , Sign Language Interpreting In HBBTV (03.04.2018)

http://www.bbc.co.uk/guidelines/futuremedia/accessibility/subtitling_guides/online_sub_editorial_guidelines_vs1_1.pdf (22.03.2018)

http://www.cocukaile.net/isitme-engellilerin-din-ve-kuran-ogrenimi/ (13.05.2018)

http://eyh.aile.gov.tr/haberler/sagir-toplumu-medya-kultur-ve-sanata-erisim-icin-biraraya-geldi (17.03.2018)

http://www.milliyet.com.tr/diyanet-turkiye-de-dini-hayat-in-gundem-1911935/ (27.03.2018)

http://www.saglik.gov.tr/TR,2530/2530.html (17.03.2018)

http://www.unicef.org/cwc/ (12.03.2018)

http://www.worldbank.org/en/topic/disability#2 (19.05.2018)

https://www.diyanet.tv/sessiz-dua (17.06.2018)

https://www.dunya.com/yasam/engelli-izleyiciler-icin-erisim-haktir-projesi-basliyor-haberi-335812 (18.03.2018)

https://www.ilkha.com/haber/50495/dunyada-360-milyon-isitme-engelli-var (13.05.2018)

Kaya, Raşit (1985), Kitle İletişim Sistemleri. Teori Yayınları, Ankara.

Jean, Cavalier (2004), Dünden Bugüne Medya ve İletişim Teknolojileri, Salyangoz Yayınları, İstanbul.

Minaire P., Disease (1992), Illness and Health: Theoretical Models of the Disablement Process, Bulletin of the World Health Organization. http://apps.who.int/iris/handle/10665/50741?locale=es&locale=es&locale=fr (22.02.2018)

Mutlu, Erol (2005), Kitle İletişim Kuramları, Ütopya Yayınevi, Ankara.

Remael,A., Sampling Subtitling for The Deaf And The Hard-of-Hearing in Europe, https://brill.com/abstract/book/edcoll/9789401209564/B9789401209564-s004.xml (12.02.2018)

Akçamete, Gönül (1993) İşitme Engellilerde Dil ve Konuşma, Özel Eğitim Dergisi, Sayı 1(3).

Özürlüler Kanunu ve İlgili Mevzuat (3. baskı), (2008), T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları. Ankara.

Television For All. London (2003), BBC Research&Development Department. www.rd.bbc.co.uk (13.01.2018)

Tüfekçioğlu, U. (2001). Çocukta dil ve kavram gelişimi. (ss. 185-209). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları No: 717.

Türkiye Özürlüler Araştırması (2002), DİE/TÜİK http://www.tuik.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=11&KITAP_ID=14 (13.05.2018)

Türkoğlu, Nurçay (2010), Toplumsal İletişim, Urban Yayınları, İstanbul.

Updated Version of Ofcom's Code on Television Access Services, 2017 https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0020/97040/Access-service-code-Jan-2017.pdf (15.04.2018)

Uluslararası Yetersizlik/Bozukluk, Engellilik ve Handikap Sınıflandırması (ICIDH) (1980), Dünya Sağlık Örgütü.

Yaylagül, Levent (2008), Kitle İletişim Kuramları, Dipnot Yayınları, Ankara.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2005),Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık .

EK

Derinlemesine Görüşme Soruları

1. İşitme engelli bireyler medya hizmetlerine nasıl erişebilmektedirler?
2. İşitme engelli bireylerin medya hizmetlerine erişimi konusunda ihtiyacı karşılayabilecek düzeyde içerik üretilmekte midir?
3. İşitme engelli bireyler tarafından en çok kullanılan medya aracı hangisidir?
4. İşitme engelli bireylerin özellikle tercih ettikleri program türleri var mıdır?
5. TRT'nin engelsiz yayınlar adı altında internet üzerinden engellilere yönelik programlar ürettiği biliniyor. Benzer biçimde başka medya hizmet sağlayıcı kuruluşların da benzer yayınlar yaptığını görmekteyiz. Bu yayınlar hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
6. Türkiye'deki işitme engelli bireylerin medyaya erişim konusunda bilhassa televizyon vasıtasıyla haber alma hususu özelinde yaşadıkları problemler nelerdir?
7. İşitme engelli bireyler altyazı, işaret dili tercümanı içeren yayınlara ücretsiz erişebilmekte midir?
8. Televizyonda karşılaşılan altyazı, işaret dili tercümanı içeren yayınların izlenirliği uygun mudur? (İşaret dili tercümanının ekranda kapladığı alan, altyazının tek renk olması durumlara ilişkin görüşleriniz nelerdir?)
9. Türkiye'de bu konuda mevzuat konusunda değişikliğine ihtiyaç var mıdır? Gereklilik olduğunu düşünüyorsanız nasıl değişiklikler olmasının faydalı olacağını öngörmektesiniz?
10. Medyaya erişim konusunda yaşanan sıkıntılar sizce işitme engelli bireyin ve yakın çevresinin günlük hayatına nasıl yansımaktadır?
11. Yaşanan sıkıntıların çözümü adına projeler üretilmekte midir?
12. Sorunlarla alakalı sizin çözüm öneriniz var mıdır?
13. Engelli bireyler medya ile ilgili şikâyetlerini iletebilecek mecralardan haberdarlar mı? Haberdar iseler bu araçları etkin şekilde kullanabilme imkanına sahipler mi?

14. Devletin konuya yaklaşımını nasıl değerlendirmektesiniz?
15. Engellilerin kurmuş oldukları ve/veya oluşturdukları özel kuruluş, vakıf ve derneklerin konuya yaklaşımını nasıl değerlendirmektesiniz?
16. Son olarak ilave etmek, belirtmek isteğiniz bir konu varsa bunlar nelerdir?

ÖZET

Başka alanlarda olduğu gibi işitme engellilerin medyaya erişim konusundaki ihtiyaçları ve sorunlarına, tek boyutlu bakılması olası sonuçları görmeyi engellemektedir. Bu nedenle; bu çalışmada görülmektedir ki, işitme engelli bireylerin görsel-işitsel medyaya erişimi sadece "televizyon izlemek" şeklinde düşünülmemeli, haber alma özgürlüğü, bilgiye erişim, eğitim, dil gelişimi, akademik performans, sosyal uyum gibi hususlardaki etkileri ile çok boyutlu olarak tartışılmalıdır. Konuya ilişkin sorunlar; daha çok ekran kültürüne dönüşmüş iletişim teknolojileri alanında karşılaşılan dijital ve enformasyonel eşitsizliklerin giderilmesi perspektifinden değerlendirilmelidir. Bu çalışma bahsi geçen eşitsizliklerin giderilmesi için ihtiyaç duyulan destek hizmetlerinin görsel-işitsel medya boyutuyla nasıl uygulanması gerektiğini belirleme ve Türkiye'de işitme engelli bireylerin haber alma özgürlüğü bağlamında televizyon hizmetlerine erişimine ilişkin sorunlarına yönelik çözüm önerileri sunma gayesini taşımaktadır. Bu amaca yönelik olarak; işitme engellileri temsil kabiliyetine haiz kişilerle yapılan derinlemesine görüşmeler neticesinde elde edilen veriler, betimsel analiz yöntemi ile analiz edilerek konuya ilişkin sorunlar ve çözüm önerilerine erişilmiştir. Nihai olarak; bu çalışma ile, engelleri ortadan kaldırmaya ve engelli bireylerin hayatlarını iyileştirmeye yönelik politikalara temel hazırlayacak olanlara katkı sunulması ve alanda yapılacak yeni çalışmaların teşvik edilmesi temenni edilmektedir.

Anahtar Kelimeler Televizyon Yayınları, Görsel-İşitsel Medya, İşitme Engelliler, İşaret Dili, Altyazı

ARŞİV Kayıt Bilgileri

Tezin Adı	Televizyon Yayınlarına İşitme Engellilerin Erişimi
Tezin Yazarı	Melike YİĞİT
Tezin Danışmanı	Murat ELLİALTI
Tezin Konumu	Uzmanlık Tezi
Tezin Tarihi	Temmuz 2018
Tezin Alanı	Yayıncılık
Tezin Yeri	RTÜK – ANKARA
Anahtar Kelimeler	Televizyon Yayınları, Görsel-İşitsel Medya, İşitme Engelliler, İşaret Dili, Altyazı

ABSTRACT

As in other areas, one-dimensional examination of the needs and problems of the hearing-impaired in accessing the media prevents access to the possible consequences. Therefore; in this study, it can be seen that the access to audiovisual media should not be considered as “watching television”, it should be discussed in multidimensional way with the effects of freedom of information, access to information, education, language development, academic performance and social cohesion. Problems related to the subject should be evaluated from the perspective of eliminating the digital and informational inequalities encountered in the field of communication technologies which are mostly transformed into screen culture. This work aims to determine how to apply needed support services for the elimination of inequalities mentioned about audiovisual media and offer solutions for problems relating to in the context of freedom of information access to television services for hearing-impaired individuals in Turkey. For this purpose; as a result of in-depth interviews with people who have the ability to represent the hearing impaired community, the data were analyzed with descriptive analysis method and the problems and solution suggestions were reached. Finally; with this study, it is expected to contribute to those who will prepare the basis for policies aimed at eliminating barriers and improving the lives of people with disabilities and encouraging new studies in the field.

Key Words Television Broadcasting, Audio-Visual Media, Hearing Impaired, Sign Language, Subtitle

ÖZGEÇMİŞ

17 Mart 1989 tarihinde Tokat'da doğan Melike Yiğit, 2014 yılında Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Matematik Bölümü'nde ve 2013 yılında Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümü'nde lisans eğitimini tamamladı.

Mayıs 2015 tarihinde Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun açmış olduğu sınavda başarılı bulunarak Uzman Yardımcısı olarak göreve başladı.

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Bölümü'nde yüksek lisans eğitimine devam etmekte olan Melike YİĞİT, iyi derecede İngilizce bilmektedir.